

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Železnik
URESNIČEVANJE POLITIK PREHODA
V INFORMACIJSKO DRUŽBO
Primer: Državni zbor
diplomsko delo

Ljubljana, 2003

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Železnik

**URESNIČEVANJE POLITIK PREHODA
V INFORMACIJSKO DRUŽBO**

**Primer: Državni zbor
diplomsko delo**

Ljubljana, 2003

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Železnik
Mentorica: doc. dr. Tanja Oblak
URESNIČEVANJE POLITIK PREHODA
V INFORMACIJSKO DRUŽBO
Primer: Državni zbor
diplomsko delo

Ljubljana, 2003

'Ljubim internet. Ljubim ga zaradi informacij, ki mi jih nudi. Zaradi možnosti, da povem. Zaradi neskončno fantastičnih stvari, ki sem jih na njem našel. In ljubim ga, ker mi je omogočil, da moje delo ne ostaja zaprto v nek lokalni prostor, temveč da je s trenutkom, ko ga naložimo na strežnik, vidno vsemu svetu.'

(Matej Gašperšič)

Zahvaljujem se vsem, ki sem jih spoznala in z njimi sodelovala v času študija. Vplivali so na mojo osebnost kot na poklicno pot. Posebno se zahvaljujem ljudem, ki so mi stali ob strani in me spodbujali, in sicer

staršema Antonu in Olgji, ki sta me podpirala kljub podaljšanemu študiju, fantu Romanu, ki je prenašal vse osebne stiske, ki so se pojavile pri študiju in pisanju diplome, sodelavki Andreji, ki me je navdušila za internet in snovanje spletnih strani, mentorici doc. dr. Tanji Oblak, ki me je znala usmerjati in mirno prenašati revolucionarne spremembe prvih osnutkov.

KAZALO

1. UVOD	7
2. INFORMACIJSKA DRUŽBA KOT POLITIČNA STRATEGIJA	9
2.1 Opredelitev informacijske družbe	9
2.2 Strategije prehoda v informacijsko družbo	11
2.2.1 Evropska unija v informacijsko družbo	11
2.2.2 Slovenija na poti v informacijsko družbo	17
2.2.2.1 Modra knjiga - Slovenija kot informacijska družba	19
2.2.2.2 Državni program – Republika Slovenija v informacijsko družbo	21
3. DRŽAVNI ZBOR NA PREHODU V INFORMACIJSKO DRUŽBO	23
3.1 Institucionalna raven prehoda	25
3.2 Informacijska raven prehoda	28
4. DRŽAVNI ZBOR NA SPLETU	31
4.1 Informacijska raven	32
4.2 Navigacijska raven	36
4.3 Raven za interaktivno sodelovanje državljanov v procesu odločanja	38
4.4 Storitvena raven	40

5. ZAKLJUČEK	43
---------------------	-----------

6. LITERATURA	46
----------------------	-----------

KAZALO TABEL:

Tabela 2.1:

Primerjava kazalcev prehoda v informacijsko družbo med Evropsko unijo in Slovenijo 14

Tabela 4.1:

Grafična predstavitev vsebin na informacijski ravni 31

Tabela 4.2:

Grafična predstavitev vsebin na navigacijski ravni 33

Tabela 4.3:

Grafična predstavitev vsebin na ravni interaktivnega sodelovanja državljanov v procesu odločanja 36

Tabela 4.4:

Grafična predstavitev vsebin na ravni storitev 39

KAZALO PRILOG:

PRILOGA 1:

Predstavitev rubrike »Napovednik« 47

PRILOGA 2:

Predstavitev rubrike »Povezave« 48

PRILOGA 3:

Predstavitev rubrike »Predlogi zakonov« 49

PRILOGA:

Predstavitev dostop do rubrike »Dobesedni zapisi sej« 50

1. UVOD

Si lahko predstavljamo, da bi se pri vodenju države priključili na internet vsi polnoletni državljani Republike Slovenije in neposredno sooblikovali in sodelovali pri odločanju o problemih in tekočih vprašanih javnega značaja v Republiki Sloveniji? Iz obstoječih matrik razmišljanja, spoznanja, ciljev in pravil težko napovemo, ali je to mogoče, zato v svojem diplomskem delu ne ugibam o prihodnosti, ampak se osredotočam na trenutno strategijo prehoda države Slovenije v informacijsko družbo in dosedanje poizkuse njenega izvajanja v praksi. Prehod v informacijsko družbo ni enoznačen, zgolj tehnološki pojav, ampak je pogojen s spremembami v načinu razmišljanja in delovanja celotne družbe, kjer močno vlogo igrajo ekonomski, kulturni in socialni vidiki družbenega razvoja (Modra knjiga, 2000:5). Za razumevanje samega prehoda v informacijsko družbo je torej potrebno ta pojav preučevati interdisciplinarno. Prav zaradi različnih pristopov preučevanja ni splošno priznane definicije informacijske družbe. Lahko jo opišemo kot družbo, ki se ne ozira na časovne in geografske razdalje; ki temelji na produkciji, izmenjavi in uporabi informacij; ki za prenos informacij v različne medijske oblike (pisane, avdio, video) uporablja isti elektronski medij; ki temelji na uporabi znanja in z enostavnim dostopom do informacij ter s pomočjo visoko razvite komunikacijske infrastrukture omogoča posamezniku enostavno in polno vključevanje v družbene procese (Modra knjiga, 1999:13)

Slovenija je svojo prvo strategijo prehoda v informacijsko družbo zapisala leta 2000 v Modri knjigi z naslovom »Slovenija kot informacijska družba«. Do tega, prvega strateškega dokumenta je prišlo šele takrat, ko je Slovenija že vidno zaostajala za nekaterimi evropskimi državami v tranziciji. Ne glede na različne indikatorje, kako meriti stopnjo prehoda neke države v informacijsko družbo, se strategije prehoda med državami razlikujejo tudi ali predvsem glede na njihove specifične vire in oblikovani politični konsenz. Strategijo prehoda v informacijsko družbo, kot je zapisano v Modri knjigi, pogojuje razvoj petih dimenzij družbenega življenja na področju odnosov z javnostmi, informacijske infrastrukture, na področju znanja in izobraževanja, poslovanja zasebnega sektorja in na področju javne uprave. Za vsa področja so v strategiji tudi natančno definirani cilji in načini, kako te cilje

doseči. Če lahko za Modro knjigo rečemo, da je predstavljala »osnutek« politične strategije, pa je prava politična strategija zajeta v državnem programu »Republika Slovenija v informacijski družbi«, ki jo je vlada sprejela januarja 2003. Dokončni načrt preoblikovanja Slovenije v informacijsko družbo sledi pridružitvenim prizadevanjem Slovenije k Evropski uniji (Strategija – Republika Slovenija v informacijsko družbo, 2003:3) in je usmerjen predvsem v razvoj znanja in vseživljenjskega izobraževanja; dostopnosti, storitvene usmerjenosti in zmanjševanja digitalnega razkoraka; racionalizacijo ter gospodarski napredek in vključevanje v globalno ekonomijo (2003:9). Tako lahko rečemo, da Državni program, za razliko od Modre knjige, prepozna informacijsko družbo kot splošno priznano razvojno prioriteto Slovenije. Kar je glede na politično naravo Državnega programa tudi zadnja oblika političnega konsenza na tem področju.

Pričujoča naloga se pri obravnavi prehoda v informacijsko družbo nanaša predvsem na strategijo tistih političnih institucij, v katerih se oblikuje politični konsenz prehoda države v informacijsko družbo. V Sloveniji to funkcijo opravlja državni zbor. Pregledali bomo, kakšno strategijo prehoda v informacijsko družbo vodi ključna zakonodajna institucija in kakšni so cilji sprejete strategije.

Dosedanje poizkuse izvajanja strategije bom v nalogi predstavila s pomočjo analize implementacije informacijsko in komunikacijske tehnologije v delovanje državnega zbora, kar nam bo v nalogi nazorno prikazala podrobnejša študija spletnih strani državnega zbora. Analiza spletne predstavitve državnozbornskega telesa temelji na Taylor-Burtovi študiji spletnih predstavitev predstavniških teles drugih držav (1999), ki sta vsebine spletnih predstavitev razdelila v pet ravni delovanja: na informativno, storitveno, na raven sodelovanja državljanov v procesu odločanja, na navigacijsko in končno na raven različnih inovacij (Taylor in Burt, 1999: 142-151).

V nalogi bom poskušala pokazati, da državni zbor načrtuje in uporablja informacijsko komunikacijsko tehnologijo zgolj za predstavitev svoje zakonodajne, volilne in nadzorne funkcije. Hipotezo bom poskušala okrepiti tudi s predstavitvijo strategij Evropske unije. Medtem ko se pri predstavitvi Modre knjige osredotočam predvsem na specifičnost slovenskega prehoda, pa se pri Državnem programu osredotočam na razvoj štirih delovanj, ki so predstavljena kot pogoj za uspešen prehod Slovenije v informacijsko družbo. V drugem delu bom izhodiščno domnevo osvetlila še s pomočjo analize strategije prehoda državnega zbora v informacijsko družbo in predstavila implementacijo informacijsko in komunikacijske tehnologije v

državni zbor kot institucijo ter v odnos med državnim zborom in državljanke ter državljani. V nadaljevanju sledi analiza spletnih strani državnega zbora, s katero ugotavljam ali se strategija prehoda državnega zbora izvaja oziroma kako se izvajanje strategije odraža na najpogostejši obliki uporabe informacijske komunikacijske tehnologije.

2. INFORMACIJSKA DRUŽBA KOT POLITIČNA STRATEGIJA

2.1 Opredelitev informacijske družbe

Informacijska družba je družba pred našimi vrati in jo lahko opišemo kot družbo, (1) ki se ne ozira na časovne razlike in geografske razdalje; (2) ki temelji na produkciji, izmenjavi in uporabi informacij; (3) ki za prenos informacij v različnih medijskih oblikah (pisanih, avdio, video) uporablja isti elektronski medij; (4) ki temelji na uporabi znanja ter (5) z enostavno dostopnostjo informacij ter visoko razvito komunikacijsko infrastrukturo omogoča posamezniku enostavno in polno vključevanje v družbene procese (Modra knjiga, 1999:13).

Mnogi avtorji se sprašujejo, kakšne spremembe bo prinesla informacijska družba na različnih področjih življenja; v preživljanje prostega časa, delovne procese, zasnovo delovnega mesta, poučevanje, družbene odnose, v politično delovanje (Splichal 1990, Mlinar 1990, Ferfila 2002). Nekateri menijo, da prehod v informacijsko družbo pomeni popolno preobrazbo družbe v njenih temeljih, nov značaj razrednosti, drugi pa se sprašujejo, ali ni prišlo le do spremembe v starih okvirih (Splichal, Mlinar, 1990:57). Spet tretji trdijo, da bodo politične elite še naprej oblikovale javno mnenje in sprejemale politične odločitve (Ferfila, 2002:364). Webster (1995) ugotavlja, da različna razmišljanja in koncepti o informaciji oblikujejo različna pojmovanja informacijske družbe. V svojem analitičnem pristopu je opredelil pet različnih pristopov: tehnološkega, ki informacijsko družbo definira z implementacijo posebnih tehnoloških inovacij; ekonomskega, ki pogojuje informacijsko družbo z gospodarjenjem, poslovanjem z informacijami; poklicnega, ki prehod pogojuje z uporabo informacij na delovnem mestu; prostorskega, ki poudarja prostorsko neomejenost oziroma učinek informacijskih mrež na organizacijo časa in prostora; ter

kulturnega, ki je najmanj raziskan in prehod pogojuje z izrednim povečanjem informacij v vsakodnevno življenje (Webster, 1995:7-21).

Odgovorov je torej več, dejstvo pa je, da iz obstoječe matrike konceptov, na katerih temeljijo naša razmišljanja, spoznanja, cilji in pravila v trenutni družbi, težko napovemo spremembe, ki jih prinaša vstop v informacijsko družbo (Ule, 1998:787). Še pred leti je bilo povsem nerazumljivo, da bi lahko sami spremljali in pregledovali uradne dokumente Bele hiše. Danes pa lahko do njih dostopamo prek spletnih strani Bele hiše, prek spletnih predstavitev tujih medijskih hiš pa celo spremljamo odziv nanje. Politiki Bele hiše se na ta način srečujejo s povsem novim elementom »mednarodnega nadzorstva«.

Kljub nekaterim omejitvam v našem načinu razmišljanja, ki izhajajo iz obstoječe družbe, pa lahko rečemo, da informacijska družba nima alternative oziroma predstavlja edino smer in pot v prihodnost, z vsemi svojimi prednostmi in omejitvami (Modra knjiga, 2000:10).

V nalogi sem za prehod oziroma doseženo stopnjo informacijske družbe izbrala najpogostejši, tehnološki pristop. Doseženo stopnjo prehoda opredeljujem s stopnjo uvajanja informacijske in komunikacijske tehnologije v vsa področja življenja (Gams, 1998:1). Opredelitev poudarja, da je za prehod v informacijsko družbo ključnega pomena, da je informacijska komunikacijska tehnologija implementirana v različna polja družbenega življenja. Pri tej definiciji je bistveno, kako definiramo samo tehnologijo: ali ožje - zgolj kot orodje za izboljšanje materialne ravni življenjskega standarda, sama pa tehnologijo pojmem širše¹ - kot način razumevanja in ravnanja z materialno in socialno realnostjo (Lukšič, 1993:161-164).

Implementacija informacijsko komunikacijske tehnologije torej ni zgolj tehnološki problem, ampak predstavlja predvsem razvojni problem (Modra knjiga, 2000:7). Pomembna ni le dostopnost do informacijsko in komunikacijske tehnologije, ampak tudi dostopnost do znanja o uporabi nove tehnologije, kar pa vpliva na

¹ V našem primeru se sklicujem na širšo definicijo tehnologije, ki uspešno implementacijo informacijske tehnologije oziroma prehod v informacijsko družbo pojmuje z naslednjimi dejavniki: (1) ko je informacija osnovna dobrina v družbi in je temu primerno dosegljiva; (2) ko je znanje o informacijsko in komunikacijski tehnologiji dostopno; (3) z razvojem novih poklicev in procesov, ki vključuje predpostavke in norme informacijsko in komunikacijske tehnologije; (4) z vključevanjem novih poklicev in procesov v različne družbene sisteme; (5) ko dostopnost do informacijsko in komunikacijske infrastrukture omogoča vzpostavitev komunikacijske družbe (Lukšič, 1993:163).

oblikovanje novih znanj, novih poklicev in novih sfer v družbi. To pomeni, da sta pomembna dela politik prehoda v informacijsko družbo, poleg širitve dostopnosti informacijsko komunikacijske tehnologije, tudi strategija o širitvi znanja in znanja o novi tehnologiji, načinih njene uporabe, o oblikovanju in načinih uporabe novih storitev ter strategije o premagovanju pasti informacijske družbe, kot so razslojevanje družbe na uporabnike in neuporabnike informacijsko in komunikacijske tehnologije. Strategije prehoda v informacijsko družbo zato poudarjajo pomembnost premagovanja sociodemografskih razlik med uporabniki in neuporabniki ter s tem doseganje višje vključenosti vseh.

2.2 Strategije prehoda v informacijsko družbo

Prehod v informacijsko družbo je torej razvojni problem, ki sloni na naslednjih razvojnih elementih: na tržnih silah; na ustrezni in naklonjeni zakonodaji; na znanju in izobraževanju; spodbujanju znanstveno-tehnološkega razvoja; standardizaciji informacijske infrastrukture ter razvoju telekomunikacijske infrastrukture (Modra knjiga, 2000:7).

Kljub istemu cilju in naštetim razvojnim elementom pa se sam prehod v informacijsko družbo od države do države razlikuje. Vsaka država ima specifične realne vire in zato tudi specifično pot, s katero lahko doseže zastavljen cilj (Modra knjiga, 2000:24). Poleg realnih virov pa na prehod v informacijsko družbo vpliva tudi politični konsenz, saj je odločitev o strategiji prehoda sprejeta v visoko politiziranem institucionaliziranem okolju (Lukšič, 1993:165). Pomembno je, da država oblikuje jasno strategijo prehoda ter s tem jasno definira, kako bo na osnovi razpoložljivih sredstev in virov prehodila to pot. Slovenska politična strategija prehoda je nastajala v soodvisnosti z evropskimi političnimi cilji in zato si najprej pogledimo, na kakšen način je informacijska družba zasnovana v okviru Evropske unije.

2.2.1 Evropska unija v informacijsko družbo

Pot Evropske unije v obdobje »informacijske družbe« se je začela v 80-ih letih 20. stoletja, in sicer z razpravami o digitalizaciji komunikacijskih kanalov ter širjenju

informacijsko in komunikacijske tehnologije (Ducatel, Webster, Herrmann, 2000:1). V Evropi sta vzporedno potekala dva ločena pristopa: (1) v Franciji, na Danskem in v Nemčiji je razvoj in širitev informacijsko in komunikacijske tehnologije ter vzporednih storitev spodbujala vlada z nadzorom telekomunikacijskega trga; (2) v Veliki Britaniji pa je vlada razvoj in širitev nove tehnologije ter vzporednih storitev prepustila zasebnemu sektorju (2000:2-3). Prvemu valu dveh različnih politik je v 90-ih letih sledilo približevanje liberalnemu modelu, kar je povzročilo, da so politike izhajale predvsem iz 4 načel: uvajanje zasebnih investicij v razvoj in širitev informacijsko in komunikacijske tehnologije oziroma liberalizacijo telekomunikacijskega trga; ustvarjanje pogojev za popolno konkurenco, kar pomeni ukinjanje monopolov oziroma enakovredno delitev javnih storitev med vsa telekomunikacijska podjetja; primerna zakonodaja in nadzor, ki bo sledil razvoju informacijsko in komunikacijske tehnologije, s posebnim poudarkom na zaščiti intelektualne lastnine, zasebnosti, varnosti in spodobnosti ter dostopnosti informacijsko in komunikacijske tehnologije in univerzalnih storitev za vsakogar (2000:4-5).

Na osnovi omenjenih principov so se začele po vsej Evropi oblikovati ločene nacionalne strategije prehoda v informacijsko družbo; leta 1994 sta jo zasnovali Francija in Danska, leta 1996 Velika Britanija, leta 1997 Irska, ipd. (2000:6). Strategije so poleg generalnih usmeritev opozarjale tudi na splošne probleme prehoda in jih poskušale čim bolj uspešno tudi preseči. Prav gotovo je eden izmed splošnih problemov izrazita polarizacija družbe na tiste, ki informacijsko in komunikacijsko tehnologijo uporabljajo, in na one, ki je ne. Naprednejše strategije na tem mestu poudarjajo, da so posamezne skupine državljanov bolj dojemljive za nove tehnologije kot druge (npr. mladi do 30 let in moški do 50 let), medtem ko je potrebno drugim skupinam nameniti posebno pozornost². Drugi splošen problem, ki ga v strategijah pogosto izpostavljajo, se nanaša na preoblikovanje javne uprave; ta bi lahko z uporabo informacijsko in komunikacijske tehnologije presegla svojo togost, birokratske postopke, sestavo oddelkov ter z novim modelom uprave ponudila storitveno usmerjeno upravo, ki odnos med državljanom in upravo oblikuje čisto

² Najmanj problematični so najmlajši sloji prebivalstva, ki jemljejo informacijsko pismenost kot nekaj samoumevnega in predstavljajo največji delež med novimi uporabniki. Bolj problematični pa so drugi še neinformatizirani sloji, kot so npr. starejši, gospodinje, hendikepirani, etične manjšine, nižje izobraženi (Trček, 2000:1089).

drugače³. Pomemben element nacionalnih strategij je tudi razvoj mehanizmov za širjenje znanja v družbo, vendar ne zgolj o uporabi tehnologije in novih storitev informacijsko in komunikacijske tehnologije, ampak tudi kognitivnega, analitičnega znanja ter znanja o novi družbi (2000:11). Podrobno se strategije dotikajo tudi procesa globalizacije, ki poteka na številnih področjih družbe, uporaba nove tehnologije pa jo še pospešuje. V glavnem se dotikajo globalizacije na področju gospodarstva, kjer so si države enotne, da ne gre za izbiro, pač pa za nujnost. Globalizacije na kulturnem področju, ki naj bi pomenila poenotenje svetovnih vrednot in kulture z vrednotami zahodne družbe, se dotaknejo le redko, čeprav naj bi prav te strategije težile k oblikovanju posebnega programa za ohranitev vrednot določene družbe.

Sodobne strategije prehoda v informacijsko družbo pa opozarjajo, da prehod v informacijsko družbo ne pogojujejo zgolj liberalizacija telekomunikacijskega trga, fleksibilno urejena zakonodaja, potrebno znanje, socialna vključenost, demokratičnost participacije, ampak predvsem razvoj novega družbenega modela⁴, znotraj katerega bo nova tehnologija ponudila zadovoljitev osnovnih civilizacijskih družbenih ciljev (2000:16).

Različne faze prehoda v informacijsko družbo v Evropski uniji so oblikovali trije ključni strateški dokumenti: Evropa in globalna informacijska družba – Priporočilo Svetu Evrope, Bela knjiga – Elektronsko poslovanje malih in srednjih podjetij ter Ministrska deklaracija o globalnih informacijskih omrežjih. Prvi pomemben strateški dokument je EVROPA IN GLOBALNA INFORMACIJSKA DRUŽBA – Priporočilo Svetu Evrope (Bruselj, 26. maj 1994), bolj znan kot Bangemannovo poročilo, in narekuje Evropski uniji, naj zaupa tržnim mehanizmom kot gonilni sili, ki naj bi jo pripeljala v informacijsko družbo (Informatika, 1994:5). Strateško naj bi se to odvijalo predvsem na dveh področjih: z liberalizacijo telekomunikacijskega področja, ki bi hkrati omogočalo enake možnosti za vse, in z oblikovanjem skupne zakonodaje in integracije na celotnem področju Evropske unije. Za liberalizacijo telekomunikacijskega področja je potrebno sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem oziroma partnerstvo med vsemi vpletenimi posamezniki (delodajalci,

³ Stara, poudarjena regulativna vloga države se umika njeni novi, partnerski vlogi, kjer država skupaj z vsemi drugimi družbenimi podsistemi kot enakopraven partner skrbi za uspešen razvoj celotnega družbenega sistema (Trpin, 1997:159).

⁴ Splichal razvoj novega družbenega razreda pogojuje z izgubljanjem realnih podlag 'starih' teorij in paradig in ga pojmuje kot nov tip družbe, ki ima še vedno razreden značaj, vendar se razrednost izraža na drugačen način in v drugačnih razsežnostih (Splichal, 1990:57).

sindikati in vlado) (1994:6-8). Z liberalizacijo naj bi postale gonilna sila zasebne investicije, ki pa jih mora vlada zaščititi, in sicer z enim samim, jasnim konkurenčnim okvirjem za vsa telekomunikacijska podjetja, kar pomeni prilagoditev stroškov telekomunikacijskih podjetij za vso področje Evropske unije ter močno in trajno politično podporo z razbremenitvijo političnih omejitev⁵ in jasno izdelanimi roki za uvedbo praktičnih ukrepov (1994:8-12).

Drugo pomembno področje v poročilu je oblikovanje skupne zakonodaje za celotno ozemlje Evropske unije na področjih intelektualne lastnine, zasebnosti in elektronske zaščite. V celotnem poročilu je še posebej izpostavljeno enotno delovanje na tem področju (skupne komercialne odločitve, skupne ustanove za standardizacijo, skupna prilagoditev tarif, skupno javno osveščanje). V nasprotnem primeru se lahko zgodi, da določena država, ki ne ščiti intelektualne lastnine, izniči prizadevanja drugih držav Evropske unije na tem področju.

Za prehod v informacijsko družbo so poleg liberalizacije telekomunikacijskega trga in usklajene zakonodaje prav gotovo pomembne še strukturne spremembe v družbi, ki se dotikajo državljanov in potrošnikov, potencialov v izražanju kulturne tradicije in identitete ter učinkovitejše vlade in administracije. Poročilo državljanom in potrošnikom s prehodom v informacijsko družbo obljublja višjo kvaliteto življenja in širšo izbiro storitev in zabave (1994:6). Vendar pa se pri načrtovanju ukrepov in temeljev informacijske družbe dokument dotakne informacijskega razkoraka zgolj z ugotovitvijo, da se je potrebno izogniti največji pasti informacijske družbe, dvoplastni družbi bogatih in revnih (1994:7). Rešitev naj bi zagotavljal enakovreden dostop do informacijske tehnologije in univerzalnih storitev ter usposabljanje Evropejcev za informacijsko družbo. V poročilu tudi ni zaslediti opredelitve priložnosti in nevarnosti predstavitve kulturne tradicije in identitete z informacijsko tehnologijo, kot tudi ne, kako z informacijsko tehnologijo vzpostaviti učinkovitejšo in uporabniku prijaznejšo vlado in administracijo.

Drugi pomemben strateški dokument Evropske unije je *BELA KNJIGA – Elektronsko poslovanje malih in srednjih podjetij; rast, konkurenčnost, zaposlovanje (Lyonska delavnica, 5. – 6. marec 1997)*. S smernicami in priporočili, zapisanimi v Beli knjigi, so poskušali strokovnjaki Evropske unije odgovoriti na nova ekonomska, socialna in druga vprašanja, ki so nastala s hitrim, kompleksnim poslovanjem,

⁵ Politične omejitve telekomunikacijskih operaterjev so predvsem sofinanciranje javnih funkcij, eksterno raziskovanje in razvijanje, prispevki za urejanje prostora in obremenitev z odgovornostjo za vsesplošne storitve

prepoznati ovire za ta razvoj ter oblikovati spodbude za hitrejši razvoj elektronskega poslovanja (Informatika, 1997a:5-8). Namenjene so tako malim in srednjim podjetjem kot Evropski komisiji, regionalnim oblastem, industriji, da bi z elektronskim poslovanjem še dodatno podprli konkurenčnost, učinkovitost ter rast malih in srednjih podjetij v Evropi (1997a:7). Rast teh podjetij je izredno pomembna, saj so uspela v zadnjih letih oblikovati za 50 % več delovnih mest, ko so jih morala ukiniti velika podjetja (1997a:9).

Pri implementaciji elektronskega poslovanja v srednja in mala podjetja je pomembnih več dejavnikov, ki so v Beli knjigi še posebej izpostavljeni (1997a:13-39): elektronskemu poslovanju prijazno okolje, ki je povezano z doseganjem kritične mase uporabnikov elektronskega poslovanja; vzpostavitev t.i. lokalnega partnerstva⁶ in strokovnih združenj; neposreden računalniški dostop do javnih podatkov in informacij, pomembnih za poslovno dejavnost, ki je vezan na enotnost tehničnih zahtev posredovanja oziroma pridobivanja informacij; liberalizacija telekomunikacijske strukture, ki naj bi znižala še vedno previsoke cene telekomunikacijskih storitev; razvoj novih načinov in orodij trženja, komuniciranja in infrastrukturnega delovanja, ki bodo informacijsko tehnologijo in neposredne računalniške rešitve prilagajali za različne skupine uporabnikov; razvoj novih storitvenih družb v podporo elektronskemu poslovanju od proizvajalca pa do porabnika, npr. izobraževanje; standardizacija pravil plačilnega prometa, ki ni povezana zgolj z usklajevanjem instrumentov in postopkov, ampak tudi s klasifikacijo izdelkov in storitev znotraj Evropske unije; harmonizacija evropskih zakonodajnih okvirjev in organov nadzora, ki bi vzajemno varovali proizvajalca, prodajalca in uporabnika; vzpostavljanje zaupanja v elektronsko poslovanje, ki temelji na zagotavljanju varnosti.

Istočasno, ko se z uvajanjem elektronskega poslovanje povečujejo možnosti za večjo prožnost, boljše odzivnost, hitrejše postopke, višjo kakovost, boljše konkurenčnost in lažjo diferenciacijo, pa po Beli knjigi elektronsko poslovanje predstavlja tudi nevarnosti: nestabilnost in raznolikost trgov, novo opredelitev dodane vrednosti ter spremenjen pojem odličnosti. Vendar pa kljub nevarnostim avtorji Bele knjige večkrat opozarjajo, da Evropa pri uvajanju elektronskega poslovanja že

(Informatika, 1994: 10).

⁶ Lokalno partnerstvo naj bi se med velikimi družbami, univerzami, strokovnimi organizacijami, organi javne uprave, malimi in srednjimi podjetji oblikovalo na petih področjih, in sicer: (1) uvajanje poskusnih projektov, (2)

zaostaja za drugimi državami in da mora področju uvajanja nameniti še posebno pozornost.

Pomembno vprašanje, ki se ga knjiga dotika, je tudi zaposlovanje. Strokovnjaki so si enotni, da bo prvi trend zaposlovanja negativen, saj zaposleni v podjetjih niso ustrezno usposobljeni za elektronsko poslovanje. Hkrati pa ugotavljajo, da bo v nadaljevanju prišlo do ustvarjanja novih delovnih mest, predvsem v storitvenem sektorju. Vendar pa je razmerje med ustvarjanjem delovnih mest in zmanjševanjem števila zaposlenih težko napovedati, saj na razvoj zaposlenosti vplivajo številni faktorji.

Bela knjiga se podobno kot Bangemannovo poročilo vse preveč osredotoča na širjenje infrastrukture kot pa na samo vsebino storitev, ki pa je za mala in srednja podjetja prav tako pomembna. Mala in srednja podjetja za razliko od velikih podjetij ne morejo čakati, da dosežejo rentabilnost, zato morajo biti posledice naložb v razvoj elektronskega poslovanja bolj jasne.

Tretji strateški dokument Evropske unije je MINISTRSKA DEKLARACIJA, Ministrska konferenca o globalnih informacijskih omrežjih (Bonn, 6.-8. julij 1997) in je bil sprejet v okviru konference »eGovernment« s strani ministrov držav Evropske unije, držav EFTE in držav kandidatk za članstvo v Evropski uniji. Ministrska bonnska deklaracija poudarja, da informacijsko in komunikacijska tehnologija predstavlja možnost za vse, tako za posameznika, mala in velika podjetja ter javno in državno upravo, in da bo z boljšo možnostjo povezovanja, zmanjševanjem prostorske razdalje ter s svobodnim dostopom do bogatejših informacij vplivala na vse vidike družbe⁷ (Informatika, 1997b:5). Ministri v tej deklaraciji obravnavajo prednosti, ki jih lahko uporaba informacijsko in komunikacijske tehnologije oziroma e–poslovanja prinese podjetjem: povečano konkurenčnost z večjo učinkovitostjo in hitrejšim reakcijskim časom; večjo ekonomsko rast z novim načinom komuniciranja in novo vsebinsko ter storitveno ponudbo; zaposlovanje in odpiranje novih delovnih mest ter ustvarjanje nove dodane vrednosti. Pri tem pa je posebna pozornost namenjena spodbujanju varnosti in posledično zaupanja. Vzpostavljjanje varnosti pri uporabi tehnologije je usmerjeno predvsem v (1) razvoj tehnične infrastrukture ter (2) odstranjevanje pravnih ovir za razvoj in uporabo kriptografske tehnologije (npr. digitalnega podpisa),

razvijanje infrastruktur, (3) pomoč mestu Grenobl, (4) razširjanje informacij vsem subjektom krajevnega gospodarstva ter (5) ustvarjanje ugodnega okolja za uporabo elektronskega poslovanja (Informatika, 1997a:16).

ki naj bi zagotavljal avtentičnost podatkov ter v varovanje intelektualne lastnine, avtorskih in podobnih pravic (1997b:8). Poudarjena je tudi vloga privatnega sektorja, ki je še naprej gonilna sila vlaganj v infrastrukturo in storitve informacijsko in komunikacijske tehnologije (1997b:6), ter vlade, ki mora zagotoviti ustrezno zakonodajo za interes privatnega sektorja in ravnotežje med spoštovanjem pravic posameznikov in varovanja interesov družbe v širšem smislu (1997b:7). Naloga vlade je tudi izboljšanje kvalitete javnih služb, učinkovitost javne uprave in državne administracije ter sodelovanja državljanov v upravljanju, vendar pa koraki za doseganje naštetih ciljev v deklaraciji niso opredeljeni (1997b:7). Podobno deklaracija le poglobi in razširi poznavanje problema informacijskega opismenjevanja v družbi, ki naj bi bilo enako ne glede na spol, starost, sloj, oddaljenost od centra, skupine z manjšimi možnostmi, in sicer z zagotavljanjem sredstev, vsebin in znanja za uporabo tehnologije ter pozivom industriji, naj poenostavi uporabo omrežij, saj se bo s tem povečala računalniška pismenost (1997b:9). Posebna pozornost je v tem delu namenjena vključevanju informacijsko in komunikacijske tehnologije v proces izobraževanja ter varovanju podatkov in informacij, ki mora biti v skladu z zakonom ali s privolitvijo posameznika.

Vsekakor predstavlja ministrska bonnska deklaracija pozitiven prispevek k oblikovanju skupnih smernic držav Evropskega združenja za svobodno trgovino, držav vzhodne in srednje Evrope ter Cipra, vendar pa natančnejša definicija teh smernic ter strategij za njihovo reševanje določa vsaka država sama. Deklaracija je pomemben dokument, (1) ker prvič omenja elektronsko demokracijo v smislu »sodelovanja državljanov pri upravljanju«, (2) ker je prvič izrecno poudarjeno, da je potrebno v uporabo informacijsko in komunikacijske tehnologije vključiti tudi starejše ter (3) ker poleg novih možnosti, ki jih ponuja tehnologija, poudarja tudi nove izzive in negotovosti tehnologije, ki jih je potrebno premagati.

2.2.2 Slovenija na poti v informacijsko družbo

Slovenija je v primerjavi z državami Evropske unije relativno pozno oblikovala strategijo prehoda v informacijsko družbo. Začetki segajo v leto 1999, v čas, ko je po

⁷ V deklaraciji so še posebej izpostavljene naslednje ravni družbenega življenja: zdravstvena oskrba, zaposlovanje, izobraževanje, kultura, preživljanje prostega časa, delovanje vlade, izražanje demokratičnih odnosov v družbi, premagovanje prostorske oddaljenosti in svoboda izražanja (Informatika, 1997B:5).

razvoju in uporabi informacijsko in komunikacijske tehnologije ter storitev že pomembno zaostala za državami Evropske unije. Čeprav še vedno ni jasno določenih meril za ugotavljanje razvitosti posameznih držav v informacijski družbi, pa se kot pomembni kazalci razvitosti posamezne države o prehodu v informacijsko družbo obravnavajo: višina in struktura bruto domačega proizvoda (BDP-ja); stopnja uporabe informacijsko komunikacijske tehnologije na prebivalca ter investicije v raziskave in razvoj (Modra knjiga, 2000: 17). V letih 1997 in 1998 je Slovenija na teh področjih zaostajala za povprečjem držav Evropske unije (glej tabelo 2.1): na področju deleža informacijske tehnologije v BDP % (EU – 2,31 %, Slovenija 1,3 %), na področju stopnje uporabe informacijske tehnologije na prebivalstva (EU – 445 EUR, Slovenija 109 EUR) ter na področju investicij v raziskave in razvoj v BDP % (EU – 1,9 %, Slovenija 1,42 %). Zaostanek se nekoliko zmanjša pri številu osebnih računalnikov na prebivalca (EU – 16,8 %, Slovenija 13,2 %), vendar pa pot v informacijsko družbo vodi preko intenzivne uporabe tehnologije in ne zgolj nabave opreme. Prvi so na to začeli opozarjati prav strokovnjaki in leta 1999 v okviru Slovenskega društva Informatika izdelali prvi strateški dokument prehoda Slovenije v informacijsko družbo, imenovan Modra knjiga – Slovenija kot informacijska družba (v nadaljevanju kot Modra knjiga). Njen namen je bil vplivati na vzvode oblasti in oblikovanje politik, ki bi mobilizirale kreativne potenciale in vzpostavile systemske pogoje, ključne za razvoj informacijske družbe (Modra knjiga, 2000:3).

Tabela 2.1: Primerjava kazalcev prehoda v informacijsko družbo med Evropsko unijo in Slovenijo

Kazalci prehoda v informacijsko družbo	EU	SLO
Delež info. in kom. tehnologije v BDP(%)	2,31	1,3
Stopnja uporabe info. in kom. tehnologije na prebivalca (EURR)	445	109
Investicije v raziskave in razvoj v BDP (%)	1,9	1,42
Število osebnih računalnikov na prebivalca (%)	16,8	13,2

vir: Modra knjiga (1999:21).

2.2.2.1 Modra knjiga - Slovenija kot informacijska družba

Prehod Slovenije v informacijsko družbo je v Modri knjigi oblikovan na osnovi izhodišč evropskih dokumentov o strategiji Evropske unije (Modra knjiga, 2000:5), skladno s specifičnostjo slovenskega položaja (2000:6), ki se kaže v realnih virih in izoblikovanim političnim konsenzom.

V Modri knjigi so kot viri Slovenije predstavljene tri oblike tranzicije, in sicer:

(1) Lokalna tranzicija se nanaša na prenovo v demokratično državo in družbo zahodnega tipa (2000:16). Lokalno tranzicijo predstavljata *proces tranzicije*, kjer gre za normativna prilagajanja, in *proces konsolidacije*, ki predstavlja utrjevanje demokracije (Hafner Fink, Krašovec, 2000). Proces lokalne tranzicije v Sloveniji predstavlja sociološko-politični teoriji številne probleme, saj tranzitna država kljub zapisanim normativnim izhodiščem ohranja številne značilnosti prejšnjega, delegatskega sistema (Zajc, 1993:13). Za Slovenijo je ta prehod še posebej kompleksen, saj poleg družbenih, socialnih in političnih sprememb prvič v zgodovini naroda oblikuje tudi nacionalno identiteto.

(2) Evropska tranzicija se nanaša na prizadevanje Slovenije za članstvo v Evropski uniji (Modra knjiga, 2000:16). Že pred II. svetovno vojno je tudi med Slovenci obstajala zavest o pomenu povezovanja na osnovi gospodarskih interesov. Kljub temu da Slovenci nismo dejavno prispevali k povezovanju oziroma razvoju političnih konceptov Evrope, pa smo se v njej prepoznavali (Toplak, 2002:579) in tako je vključevanje Slovenije v Evropsko unijo že od osamosvojitve naprej postavljeno kot eden strateških ciljev (Brezovšek, 2002:691). Ne glede na proces prilagajanja in približevanja evropskim in sorodnim ali istim ciljem (informacijska družba), kakor jih ima naša okolica (Evropska unija), avtorji Modre knjige opozarjajo, da zaradi specifično slovenskega položaja Slovenija potrebuje specifično pot za uresničevanje teh ciljev (Modra knjiga, 2000:6).

(3) Globalna tranzicija pa se nanaša na prehod v postindustrijsko, storitveno, informacijsko družbo (2000:16). Globalna tranzicija pomeni povečevanje medsebojne odvisnosti v svetovnem merilu, dominacijo velikih in močnih ter tudi kulturno homogenizacijo, kar naj bi sprožili trije glavni dejavniki: nove informacijsko komunikacijske tehnologije, kompetitivnost in konkurenčnost ter liberalizacija in potrebe trga (Vreg, 2001:6). Nova tehnologija s tem, ko ponuja boljše možnosti za delo, omogoča dostop do globalne mreže podatkov, pošiljanje informacij in stikov z

vsemi deli sveta (2001:6), prav gotovo pa ne vpliva samo na gospodarstvo (z ustvarjanjem svetovnih blagovnih znamk, svetovnih televizijskih medijev, transnacionalnih družb), ampak tudi na družbo kot celoto in na posameznika v njej.

Politični konsenz o tem, da je prehod v informacijsko družbo za Slovenijo strateškega pomena, se je oblikoval šele pred časom. Pred tem je bila po mnenju politične elite informacijska družba le modna muha, ki za Slovenijo nima velikega pomena. Čeprav je danes vsebina političnega konsenza spremenjena, pa se številni predstavniki politične elite še vedno obnašajo tako kot prej. Gams navaja, da je glavni razlog strah pred informacijsko družbo, kjer slabe vlade, slabe politične stranke in slabi gospodarji ne morejo več skrivati svojih slabosti (Gams, 1998:2). Po drugi strani pa vprašanje nepomembnosti informacijske družbe pripisuje pomanjkanju znanja o sami informacijski družbi (1998:4).

Ostajajo pa še storitve v informacijski družbi, ki jih je slovenska strategija izpustila. Ena izmed njih je po mojem mnenju izredno pomembna, to je možnost neposrednega vključevanja vseh državljanov oziroma volivcev v proces odločanja. V primeru, da bi se v Sloveniji odločili in informacijsko tehnologijo izkoristili tudi v tej smeri, bi morali državljanse seveda o tem tudi izobraževati in jih seznaniti s samim procesom neposrednega odločanja in opozoriti na pasti, ki jih ponuja ta možnost (posameznik se mora zavzemati za korist celotne družbe, v kateri živi, ne pa možnost odločanja izrabiti za realizacijo svojih osebnih interesov). Naslednji zelo pomemben korak je, da se državljanom omogoči hiter in enostaven dostop do znanja⁸, ki ga bodo potrebovali, da bodo lahko sodelovali v procesu odločanja. V strategiji prav tako ni posebej izpostavljeno področje, kako se bo Slovenija pri prehodu odzvala na dolgoročne trende deindustrializacije, kot so npr. prostorska centralizacija, sprememba delovnih procesov ter potencialne množice telestoritev ali razprav o teledomu in »24-urni družbi« (Trček, 2000:1083).

Slovenija bi morala pri prehodu v informacijsko družbo izrabiti obe pomembni prednosti: (1) da je mlada država in se tako nedvomno lažje prilagaja spremembam ter (2) da je majhna in dobro povezana (Gams, 1998:4). Sama bi rada poudarila še nizko razslojenost slovenske družbe po osamosvojitvi.

⁸ Na tem mestu želim poudariti, da same informacije niso dovolj. Za sodelovanje v procesu odločanja potrebuje posameznik znanje.

2.2.2.2 Državni program – Republika Slovenija v informacijsko družbo

Državni program – »Republika Slovenija v informacijsko družbo« je pripravilo Ministrstvo za informacijsko družbo, ki je bilo ustanovljeno leta 2001, in je posledica prepoznavanja informacijske družbe kot horizontalne prioritete razvojne naloge Slovenije (Državni program, 2003:1). V programu je ugotovljeno, da nekateri indikatorji informacijske družbe še vedno kažejo zaostajanje Slovenije za vodilnimi državami EU kot tudi za povprečjem, na drugih pa primerljivost. Slovenija še vedno zaostaja po višini BDP-ja, ki ga namenja za informacijsko in komunikacijsko tehnologijo, kot tudi po strukturi investicij, saj še vedno več namenja infrastrukturi kot vspodbujanju uporabe storitev informacijsko in komunikacijske tehnologije. Posredno so te investicije pripeljale tudi do pomanjkanja digitalnih vsebin v slovenskem jeziku, kar je ena od glavnih nalog tega programa (2003:6). Po drugi strani pa je Slovenija naredila velik korak s spremenjeno zakonodajo, s katero je sprostila področje telekomunikacij in tako znižala cene klicnega dostopa do interneta ter posredno pripomogla k splošnemu prepoznavanju pomena interneta v družbi (2003:6-7).

V državnem programu so kot značilnosti prehoda v informacijsko družbo izpostavljene preobrazbe tako v gospodarstvu, v družbi kot celoti ter v posamezniku. Pri preobrazbi gospodarstva je izpostavljena vse večja potreba po znanju, prostorski neodvisnosti, hitrih komunikacijskih poteh ter transparentnosti informacij (2003:5). Za posameznika pa prehod pomeni predvsem spremembe v načinu dela in v pridobivanju usposobljenosti ter izobrazbe. Pri preobrazbi družbe kot celote pa se program dotika predvsem problema socialne izključenosti, zmanjševanja socialnih razlik in boja proti revščini. Skladno z opredeljenimi izhodišči in pogledi na informacijsko družbo je program kot pogoj za prehod navedel učinkovitejšo in uspešno delovanje družbe na štirih ravneh delovanja: (1) na področju znanja in vseživljenjskega izobraževanja, (2) na področju dostopnosti, storitvene usmerjenosti in zmanjšanju digitalnega razkoraka, (3) na področju vključenosti vseh (državljanov) in racionalizacije (javne uprave) ter (4) na področju gospodarskega napredka in vključevanja v globalno ekonomijo (2003:9). Za doseganje zastavljenih pogledov je v programu zastavljenih devet nosilnih področij (2003:3): povečanje dostopnosti informacijsko in komunikacijske infrastrukture z zagotavljanjem ustrezne regulative; inovativno razpoznavanje in oblikovanje novih tržnih možnosti z vključevanjem raziskovalno razvojnih iniciativ (povečanje sodelovanja med izobraževalno-

raziskovalnimi ustanovami in gospodarstvom na področju informacijsko in komunikacijskih tehnologij); ustvarjanje pogojev za razvoj »intelektualno intenzivnih« gospodarskih dejavnosti; uporaba informacijsko in komunikacijske tehnologije v šolskih in izobraževalnih ustanovah tako s strani učencev kot tudi učiteljev (uvajanje ustreznih učnih vsebin, povezanih z razvojem informacijske družbe na vseh ravneh izobraževanja); dostopnost do omrežnih storitev najširšemu krogu prebivalcev, usposabljanje in ustvarjanje novih načinov dela; oblikovanje digitalnih vsebin na kulturnem in širšem družbenem področju ter s tem ohranjanju kulturne dediščine in jezika; intenzivno uvajanje elektronskih storitev v javni upravi ter omogočanje elektronskega poslovanja javne uprave z državljani in gospodarstvom; uvajanje elektronskega poslovanja na ravni lokalne samouprave in zmanjšanje digitalnega razkoraka z zagotavljanjem vključenosti vseh prebivalcev (predvsem obrobne ali socialno izključene skupine in skupine s posebnimi potrebami).

Če ločeno pogledamo posamezne poglede in nosilna področja, ki so nanje vezana, lahko ugotovimo, da v primerjavi z Modro knjigo Državni program pojmuje informacijsko družbo kot splošno priznano in podprto razvojno usmeritev. Prav tako ugotavlja, da je bil določen napredek narejen tudi pri uvajanju informacijsko in komunikacijske tehnologije v javno upravo, saj se je z javnim dostopom do zakonodajnih, upravnih, kulturnih, okoljskih in prometnih informacij začelo uvajanje elektronskih storitev v javno upravo ter elektronsko poslovanje javne uprave z državljani in gospodarstvom. Vendar pa v Državnem programu ugotavljajo, da so informacije dostopne na uporabniku neprijazen način (2003:23), kar pomeni, da cilj zapisan že v Modri knjigi (javna uprava ni več represivno nadzorni aparat, ampak je storitveno usmerjena) še vedno ni izpolnjen. Skladno s tem Državni program napoveduje izboljšavo na tem področju (elektronski dostop do storitev javne uprave, upravni postopki na internetu, elektronski trg za javna naročila) (2003:24). Hkrati pa ugotavlja, da je za spremembo javne uprave iz represivnega v storitveni aparat potrebno urediti še zakonodajno področje in reorganizacijo javne uprave, predvsem z izboljšanjem horizontalne povezave resornih organov ter jasno opredelitvijo vodenja, poročanja in odločanja v okviru programa projektov⁹ (2003:23).

⁹ Brezovšek ugotavlja, da je bila reforma javne uprave v Sloveniji deloma že realizirana, čeprav pa velik manjko še naprej predstavlja pomanjkanje upravne elite in upravnega menedžmenta, kar v Sloveniji zamenjujemo z političnimi funkcionarji. Prav tako ni usklajenega programa izobraževanja javnih uslužbencev ter definiranih vrednot, v skladu s katerimi naj bi delovali javni uslužbenci (Brezovšek, 2002:697-699).

Končna ocena Državnega programa je pozitivna, saj je z njim in še prej z ustanovitvijo Ministrstva za informacijsko družbo vlada RS priznala pomembnost uspešnega prehoda Slovenije v informacijsko družbo. Hkrati pa lahko ugotovimo, da je celoten program vse preveč vezan na Akcijski načrt eEvrope+2003 in manj na Modro knjigo. Medtem ko je Modra knjiga nastala v okviru strokovnega druženja Slovenskega društva Informatika in je delo strokovnjakov, pa je Državni program delo politikov. To nedvomno dokazuje, da se odločitve o razvoju posameznih tehnologij sprejemajo v visoko politiziranem institucionaliziranem okolju (Lukšič, 1993:165) in v Sloveniji je to državni zbor. Prav zato se bom v nadaljevanju naloge osredotočila na strategijo prehoda državnega zbora v informacijsko družbo. S pregledom strategij tujih predstavniških teles bom ugotavljala pripravljenost državnega zbora, da v svojem delovanju izrabi vse prednosti, ki jih ponuja informacijsko komunikacijska tehnologija, tako pri svojem institucionalnem delovanju kot tudi v odnos do državljanov in državljanek.

3. DRŽAVNI ZBOR NA PREHODU V INFORMACIJSKO DRUŽBO

V najstarejšem predstavniškem telesu na svetu, v Veliki Britaniji, se srečujejo že s tretjo implementacijo novih tehnologij za posredovanje informacij o svojem delovanju. Prvi korak je iz ustnega poročanja v 16. stoletju povzročil nastanek tiska, drugi prehod pa nastanek telegrafa, ki sta mu konec 19. stoletja in v začetku 20. stoletja sledila še radio in televizija. Z implementacijo informacijsko in komunikacijske tehnologije v delovanje predstavniškega telesa se je konec druge polovice 20. stoletja začel tretji prehod. Vsakokratna implementacija novih tehnologij je pokazala določeno stopnjo nezaupanja do njih. Tehnologijo se namreč pojmuje kot nekaj, kar se vsiljuje v obstoječe delovanje predstavniškega telesa. Tisk in telegraf so tako sprva težka sprejeli, nato pa sta postala pomemben in neločljiv mehanizem delovanja predstavniškega telesa. Nova informacijsko in komunikacijska tehnologija se je v delovanje parlamenta že uspešno integrirala v zakonodajnih postopkih (Coleman, 1999:21), medtem ko se odnosov med državljanji in predstavniki še ni bistveno dotaknila. Kot ugotavlja Coleman (1999:25), ti še vedno potekajo po tradicionalni poti.

Podoben primer predstavlja izkušnja v Nemčiji. Tu je strategija prehoda predstavnškega telesa usmerjena predvsem v krepitev obstoječe predstavnške demokracije. Vendar pa nemško predstavnško telo za posredovanje informacij in komuniciranje med različnimi subjekti uporablja več možnosti, ki jih ponuja informacijsko in komunikacijska tehnologija. Prva strategija prehoda predstavnškega telesa Nemčije v informacijsko družbo je bila zasnovana v 70-ih letih in je podala delitev strategije prehoda na notranjo in zunanjo politiko. Medtem ko se je prva nanašala na pomoč neposrednemu delu predstavnikov, pa se je zunanja politika na posredovanje informacij, ki so dostopne javnostim (Mambrey, Neumann, Sieverdingbeck, 1999:118). Skladno s tem je bila strategija sestavljena iz treh postopnih korakov, od katerih se prva dva nanašata na notranjo politiko, na računalniško obdelavo informacijskih in dokumentacijskih sistemov ter prejemanje informacij iz zunanjih podatkovnih baz. Tretji korak pa je predstavljal zunanjo politiko prehoda, ki je temeljila na simulaciji ekonomskega modela posledic na implementacijo informacijsko in komunikacijske tehnologije v zakonodajni postopek. Posamezne korake so izvajali strokovnjaki na računalnikih ali preko mreže. V 80-ih letih se je pojavila zahteva po decentralizaciji informacijsko in komunikacijske tehnologije za lokalno in osebno rabo predstavnikov. S tem je tehnologija, ki so jo pred tem uporabljali le specializirani strokovnjaki, postala dostopna vsakomur. Implementacija novih tehnologij je s tem posredno posegla v obstoječe odnose v predstavnškem telesu ter tako vplivala na procese znotraj predstavnškega telesa ter tudi na odnose z javnostmi (1999:119,120).

V Sloveniji usmeritve in strategije prehoda v informacijsko družbo oblikuje Center vlade za informatiko, ki pa do danes ni uspel izdelati ločene strategije za državni zbor. Vključil ga je v strategijo javne uprave, ki je zapisana v dokumentu E-poslovanje v javni upravi RS za obdobje od leta 2001 do leta 2004. Dokument deli javno upravo na širši in ožji del. Pri tem širši del predstavljajo državni zbor, državni svet, predsednik države, obrambni sistem, pravosodni sistem, ustavno sodstvo, varuh človekovih pravic, računovodsko sodišče in zanje je ta dokument le priporočilo, ki ga upoštevajo po lastni presoji. Medtem ko je za ožjo javno upravo, državno upravo¹⁰ ta dokument zavezujoč (E-poslovanje, 2001:15).

¹⁰ Ožje pa je javna uprava sestavljena iz vlade, vladne službe, ministrstev, organov v sestavi in upravnih enot in jo imenujejo državna uprava (E-poslovanje, 2001:4).

V dokumentu je strategija prehoda javne uprave in s tem posredno državnega zbora razdeljena na dve ravni prehoda. Institucionalna raven se nanaša na zahteve družbenega sistema, ki zaradi hitrega in dinamičnega razvoja zahteva ustrezno prilagoditev javne uprave in s tem državnega zbora. V Sloveniji je ta razvoj, poleg implementacije informacijsko in komunikacijske tehnologije, vezan tudi na preobrazbo javne uprave v evropsko primerljiv sistem. To je povezano predvsem z oblikovanjem učinkovite, strokovne in politično nevtralne uprave, ki omogoča hitre javne storitve (Brezovšek, 2002:696). Brezovšek še opozarja, da je to dolgotrajen proces, ki mora slediti globalnim usmeritvam v sodobnih upravnih sistemih¹¹ (Debeljak v Brezovšek, 2002:696). Informacijski nivo pa je v tej strategiji vezan na prenovo že obstoječih informacijskih sistemov javne uprave, predvsem v luči delovanja, povezovanja in odpiranja. Tu so ključnega pomena predvsem postopki planiranja, vzpostavitve, izvajanja in nadziranja implementacije informacijsko in komunikacijske tehnologije (E-poslovanje, 2001:4,5). V nadaljevanju bom podrobneje predstavila obe ravni strategije, predvsem skozi funkcijo, ki jo opravlja državni zbor.

3.1 Institucionalna raven prehoda

V E-strategiji javne uprave je na institucionalni ravni prehoda javne uprave v informacijsko družbo zapisana spremenjena vloga javne uprave, ki je pogojena z notranjo reorganizacijo upravnih sistemov in njihovo profesionalizacijo.

Notranja reorganizacija je pogojena s spremenjeno vlogo države, katere naloga ni več učinkovit nadzor nad državljanji, ampak zagotavljanje posameznih javnih dobrin, profesionalnih storitev za državljanje ter pospeševanje družbenega razvoja. Skladno s tem se mora javna uprava hitro odzivati na spremembe v družbi, kar pa zahteva vse večjo količino znanja. Obstoječa hierarhična organiziranost javne uprave je tako postala zastarela, neučinkovita in v strategiji je kot alternativa opredeljena organiziranost javne uprave glede na vodenje posameznega projekta, ki

¹¹ Pomembnost te reforme poudarja tudi Trpin (1997) z obrazložitvijo, da je Slovenija ena od uspešnejših držav v procesu tranzicije na gospodarskem področju, ki pa mu mora javna uprava vzpostaviti ustrezen institucionalen okvir, sicer se bo razvoj utopil v vse bolj naraščajoči družbeni entropiji (Trpin, 1997:159). Kot dodatni razlog za dograditev in prilagoditev javne uprave tudi on navaja vključevanje Slovenije v Evropsko unijo (1997:160).

je vezano predvsem na znanje (E-poslovanje, 2001:17). Brezovšek to nadomestno organiziranost poimenuje kot heterarhično organiziranost sodobnih sistemov javne uprave (Brezovšek, 2002:696).

Naslednja zelo pomembna reforma v javni upravi, z vidika spremenjene vloge države in predvsem z vidika približevanja Evropski uniji in potencialnega združevanja v širše upravne integracije, je profesionalizacija javne uprave. V državah Evropske unije mesta najvišjih uradnikov zasedajo tisti, ki se prebijejo skozi sistem kariere ali z opravljenim strokovnim izpitom. V Sloveniji pa je kadrovska politika v javni upravi vodena centralistično, saj vlada določa najvišje uradnike, pogosto mimo ministrstev in organov v njihovi sestavi (Brezovšek, 2002:697). Zaradi spremenjene vloge javne uprave, ko narašča vloga servisiranja državljanov in pospeševanja razvoja, temelječ na posebnih znanjih, pa je ta politični voluntarizem vse bolj negativen (2001:17). Brezovšek leto po sprejetju strategije javne uprave (2002) opozarja na pomanjkanje upravne elite oziroma javnega menedžmenta, ki je potreben za strokovno vodenje javne uprave.

Decentralizacija teritorialnih upravnih sistemov je vezana na spremenjeno vlogo javne uprave, ki tudi od teritorialnih upravnih sistemov zahteva pravočasne in zahtevam okolju prilagojene odločitve. Danes so zaradi centralizacije te odločitve toge, oddaljene od dejanskega dogajanja v družbi, pogosto pa tudi prepozne. Zaradi že omenjene centralizacije kadrovske politike vlade je v strategijo vključen tudi proces decentralizacije, ki naj bi obstoječe razmere moči in odnose spremenil. Decentralizacija naj bi potekala na ravni posameznika, ki naj bi ga neposredno vključili v proces odločanja. Pri tem se pojavi potreba po zagotavljanju kompetentnosti posameznika v procesu odločanja, zato je potrebno posameznika izobraževati o pomembnosti neposrednega vključevanja v proces odločanja ter da mora odločitve sprejemati v splošno dobro, ne pa v osebno korist. Z uporabo informacijske tehnologije omogočajo predvsem dostop do za odločanje pomembnih podatkov in informacij javnega sektorja najširšemu krogu zainteresiranih posameznikov (2001:6). V nadaljevanju strategije pa so natančneje definirane storitve, ki se nanašajo na e-demokracijo in bodo dostopne posameznikom preko storitvenih portalov¹². Te storitve se nanašajo na posredovanje javnega mnenja,

¹² Storitveni portal bo omogočal opravljanje posameznih storitev in bo skupaj z informacijskih portalom, ki bo omogočal dostop do določenih informacij, predstavljal enoten državni portal. Enoten državni portal bo vstopna točka za uporabnike, ki bodo ločeni v tri skupine, državljane, pravne osebe in delavce javne uprave (E-poslovanje, 2001:32,33).

dostopa do zakonodajnih postopkov, komuniciranja med volivci in izvoljenimi ter na participacijo v demokratičnem procesu. Vendar pa v nadaljevanju niti pri opredelitvi potrebne infrastrukture, izobraževanju, podpori uporabnikom, predstavitveni tehnologiji in sistemov, konkretniji definiciji posameznih nalog ni zaslediti usmeritev in ciljev, ki bi se dotikali vključevanja posameznika s pomočjo informacijske tehnologije v proces odločanja. Brezovšek pa po drugi strani poudarja, da je potrebno zagotoviti okrepitev učinkovitega nadzora nad sistemom zaposlovanja (2002:698) ter nad sistemom odgovornosti in sankcij za kršitve (2002:699).

Prenašanje servisnih nalog uprave v zasebno sfero pa je vezano na določene storitve in dobrine, ki so nujno potrebne za normalno delovanje družbe in jih država, kljub temu da še naprej zagotavlja njihovo izvajanje, sama neposredno ne izvaja. S tem se zmanjšujejo stroški izvajanja nalog ter odpirajo nove poslovne možnosti za zasebni sektor (2001:6).

Omenjene dele strategije javne uprave na institucionalnem nivoju za prehod v informacijsko družbo težko prenesemo na državni zbor, ki zaradi svoje specifične narave predstavniškega telesa zahteva specifičen pristop. V državnem zboru si težko predstavljamo vodenje po posameznih projektih, saj je tehnično-administrativni servis na voljo zgolj za servisiranje poslancev, medtem ko je njihova organiziranost klasična organiziranost vsakega predstavniškega telesa, z delovnimi telesi in komisijami. Prav tako si je nemogoče predstavljati, da se bo prekinil politični voluntarizem, posebej znotraj poslanskih skupin, ki predstavljajo organizacijo posameznih političnih strank znotraj državnega zbora. Državni zbor pa je po drugi strani vezan na kadrovske politiko vlade, ki skladno z rezultatom volitev določa mesto predsednika državnega zbora ter lahko v določenih primerih poseže tudi na mesto sekretarja. Najočitnejša sprememba implementacije informacijsko komunikacijske tehnologije v delovanje državnega zbora kot institucije je prav gotovo vstop osebnega računalnika in interne programske opreme Lotus Notes 4.6. Omenjena programska oprema vsebuje vse informacije, ki jih potrebuje zaposleni za svoje delo, npr. predlogi sprejetih zakonov, sprejeti zakoni, zakoni konec postopka, interni telefonski imenik, e-poštni predal, ipd. Uporaba te programske opreme je nedvomno prinesla določene spremembe v delovanje državnega zbora, predvsem hitrejše, učinkovitejše, bolj pregledno delo, ki pa je po drugi strani tudi lažje nadzorovano.

Ločeno strategijo predstavniških teles na institucionalnem nivoju prehoda imajo v Nemčiji, medtem ko so v Veliki Britaniji prehod tega nivoja že uspešno

izpeljali. V Nemčiji so trenutno strategijo predstavniškega telesa oblikovali na osnovi opredelitve informacijsko in komunikacijske tehnologije, ki je definirana z možnostjo množičnega komuniciranja kot komuniciranja s posameznikom; ki je prostorsko in časovno neomejena; ki omogoča novo dimenzijo shranjevanja, produkcije in distribucije informacij in ki ni omejena s povezovanjem držav, ampak s povezovanjem računalnikov, mrež oziroma infrastrukture (Mambrey, Neumann, Sieverdingbeck, 1999:119). Taka opredelitev tehnologije strategijo razdeli na interni (t.i. institucionalen) nivo, ki se nanaša na delo predstavnikov, saj naj bi jim z implementacijo informacijsko in komunikacijske tehnologije omogočali lažji dostop do zunanjih in notranjih virov informacij, podatkov ter prenos sporočil po e-pošti.

S predstavitvijo ločenih strategij predstavniških teles Velike Britanije in Nemčije sem želela pokazati, da predstavniško telo, ne glede na svojo širšo umestitev – javno upravo, zaradi svoje specifične narave¹³ zahteva ločeno strategijo prehoda v informacijsko družbo. Le tako bomo lahko dosegli, da bo tudi državni zbor izrabil vse nove vidike, ki mu jih ponuja implementacija informacijsko komunikacijske tehnologije v svoje delovanje.

3.2 Informacijska raven prehoda

Informacijski nivo prehoda strategije javne uprave v informacijsko družbo vključuje predstavitev oziroma prenovo globalnih okvirjev (ciljev in izhodišč) razvoja, delovanja, povezovanja in odpiranja vseh informacijskih sistemov javne uprave ter prikaz konkretnih pristopov in modelov za nekatere najpomembnejše »resorne« informacijske sisteme javne uprave (2001:4).

Proces prenove globalnih okvirjev in izhodišč se kaže v pospeševanju naslednjih procesov: v *spodbujanju tržnih sil*, ki ukinjajo na začetku podprte monopole ter omogočajo uvajanje pravil trga (2001:6). Delovanje tržnih sil je opaziti tako na področju mobilne telefonije, kjer so se prvotnemu monopolistu Mobitelu pridružili še trije operaterji Debitel, Simobil in Vega, kot na področju ponudnikov internet storitev, kjer so se Siolu pridružili še drugi ponudniki. S pojavom konkurence so cene in

¹³ Po 3. členu ustave ima v Sloveniji oblast ljudstvo oziroma je ljudstvo nosilec neodtujljive, neprenosljive, nedeljive oblasti, ki pa je ne more samo izvajati, zato jo na splošnih volitvah prenese na svoje predstavnike, ki

storitve v mobilni telefoniji in internetu postale ugodnejše, predvsem je to pomembno za sam priklop in uporabo interneta. Medtem pa kljub številnim obljubam še ni prišlo do sprostitve trga v stacionarnem telefonskem omrežju, kjer Telekom Slovenije ostaja monopolist. Po zadnjih ugotovitvah je to tudi zelo težko pričakovati, saj je v Sloveniji primerjalno z nekaterimi državami EU prostora za največ 1,7 operaterja (Kramberger, 2000:33). Proces informatizacije pa spodbuja vse vidike elektronskega poslovanja in možnosti dostopa do podatkov javnega značaja. Ta proces naj bi razbremenil administracijo ter posredno povečal njeno produktivnost, učinkovitost ter zadovoljstvo (E-poslovanje, 2001:7). Proces informatizacije se izvaja po majhnih korakih, kar pomeni, da so takoj pričeli s poslovanjem na tistih področjih in segmentih, ki so z normativnega in organizacijskega vidika dovolj jasni in transparentni in ne terjajo sprememb v zakonodaji (2001:18). Vendar pa smo posamezniki premalo izobraženi o možnostih uporabe teh storitev, tako da ostajajo ponujene možnosti enostavnega, hitrega, poceni in kakovostnega načina neizkoriščene.

Drugi del strategije prehoda javne uprave na informacijskem nivoju je definiran kot prikaz konkretnih pristopov in modelov za nekatere najpomembnejše »resorne« informacijske sisteme javne uprave (2001:4). To se kaže v podpori e-poslovanju skupnim funkcijam¹⁴ javne uprave na ključnih delovnih področjih javne uprave.

Znotraj strategije za podporo e-poslovanja skupnih funkcij so predvideli postavitev *enotnega državnega portala* z vzpostavitvijo *megaregistra*, izpopolnitev in dostopnost do *kataloga zbirk podatkov* ter *registra postopkov*, ki bodo zagotavljali večjo notranjo povezanost in dostopnost podatkov ter storitev (horizontalna povezava) ter hkrati omogočali podatke in storitve navzven za druge državne organe in za državljane (vertikalna povezava) na prijazen način (2001:12-13). Eden izmed storitvenih portalov naj bi bil namenjen vzpostavitvi in izvajanju e-demokracije (2001:33).

V Veliki Britaniji se strategija na tej ravni, glede na to, da je informacijsko komunikacijska tehnologija že integrirana v sam zakonodajni proces, osredotoča predvsem na vzpostavitev novega odnosa med državljanom in njegovim

sestavljajo državni zbor. Državni zbor je tako predstavniško telo na državni ravni in predstavlja ljudstvo, ne glede na njihove posebne interese, njihov siceršnji položaj in vlogo (Grad in drugi, 1999:106).

¹⁴ Skupne funkcije javne uprave se delijo na spremljajoče centralne dejavnosti, ki se za vse organe izvajajo v enem organu, funkcijsko povezane dejavnosti, ki jih določen organ izvaja v povezavi s številni organi ter spremljajoče decentralizirane dejavnosti, ki imajo enako vsebino, vendar se izvajajo ločeno za vsak organ posebej (E-poslovanje, 2001:12).

predstavnikom, in sicer v implementaciji informacijsko in komunikacijske tehnologije v javne razprave, pričevanja z drugih lokacij, uporabo spletnih strani in e-pošte, bolj transparentno zalogo informacij s strani izvršilne oblasti in razvoj interaktivnega radijskega oddajanja. Vse z namenom omogočiti javnosti, da se udeleži parlamentarnih dejavnosti (Coleman, 1999:21). Kot glavni pogoj za uresničevanje te strategije je Coleman postavil uporabo informacijsko in komunikacijske tehnologije s strani predstavnikov in njihovih svetovalcev. To pomeni, da pri svojem delu uporabljajo osebne računalnike oziroma da so informacijsko pismeni (1999:10).

Z implementacijo nove tehnologije v *javne razprave* bo enostavneje in hitreje pridobiti mnenja vseh zainteresiranih o določenem zakonodajnem predlogu ali drugem dokumentu v proceduri. Tako se bo posredno oblikovala možnost za boljši zakon oziroma rešitev določenega problema. V Veliki Britaniji upajo, da bodo z spletnimi javnimi razpravami izboljšali obstoječi model predstavniške demokracije (1999:21-22). Izboljšanje obstoječega modela načrtujejo tudi z uporabo *spletnih strani in e-pošte*, saj ugotavljajo, da večina predstavnikov še nima svojih spletnih strani oziroma so neredno ažurirane in ne vsebujejo interaktivnih elementov informacijsko in komunikacijske tehnologije. Stanje z e-pošto je podobno, saj kljub temu da večina predstavnikov še nima javno objavljenega e-naslova, nasprotujejo objavi seznama e-naslovov predstavnikov na uradnih spletnih straneh parlamenta (1999:22-23). Na tem mestu velja izpostaviti raziskavo o e-pošti in spletnih predstavitev predstavnikov ZDA, kjer ugotavljajo, da ni bistvena javna objava e-pošte in spletne predstavitve predstavnikov, ampak uporaba obeh interaktivnih vsebin s strani predstavnikov (Oblak, 2001:128). Medtem ko predstavniki v ZDA prejemajo sporočila po e-pošti, pa nanje ogovarjajo po tradicionalni poti, prek navadne pošte, telefonskimi stiki in z osebnimi srečanji. Ena od usmeritev strategije prehoda parlamenta Velike Britanije v informacijsko družbo je tudi transparentnejši nastop izvršilne oblasti; informacije o njenem delovanju naj bi bile javne, na voljo vsem državljanom, opozicijskim strankam in seveda parlamentu za lažje nadzorovanje njenega dela (1999:23-24). Za izboljšanje obstoječega modela predstavniške demokracije s pomočjo informacijsko in komunikacijske tehnologije parlament Velike Britanije načrtuje tudi interaktivno radijsko oddajanje, s katerim naj bi povrnili zaupanje v delo parlamenta, saj se na televiziji njihovo delo in zasluge ne kažejo v pozitivni luči. Posredno pa naj bi z interaktivnim radijskim oddajanjem zaživele tudi politične razprave, saj ima tako vse več ljudi dostop do vse večje količine informacij (1999:24).

S strategijama prehoda predstavniških teles Velike Britanije in Nemčije sem želela ponazoriti, da je neresno postavljati strategijo državnega zbora znotraj strategije javne uprave. Izvajanje obeh strategij je že vidno, predvsem na spletnih straneh nemškega predstavniškega telesa, ki so glede na stopnjo interaktivnosti, ki jo ponuja svojim obiskovalcem, razdeljene na dva dela, na informativni in interaktivni del. Državni zbor s svojo specifično naravo omogoča tudi specifično izrabo interaktivnih orodij, ki jih ponuja informacijsko in komunikacijska tehnologija. Ali odsotnost strategije prehoda vpliva na samo vsebino spletne strani, bom poskušala prikazati z analizo spletnih strani državnega zbora (www.dz-rs.si).

4 DRŽAVNI ZBOR NA SPLETU

Z delitvijo strategije predstavniških teles na institucionalni vidik, ki se dotika implementacije informacijsko in komunikacijske tehnologije v okviru predstavniškega telesa in na informacijski vidik, ki omenjeno tehnologijo implementira v odnos med predstavniškim telesom in državljanom, se zastavlja vprašanje načina implementacije tehnologije v državni zbor Republike Slovenije. Po analizi sprememb v institucionalnih okvirjih državnega zbora lahko ugotovimo kar nekaj pomembnih novosti, ki jih prinaša implementacija informacijsko in komunikacijske tehnologije, saj so informacije znotraj državnega zbora so dosegljive v internem programskem sistemu Lotus Notes 4.6, na redno organiziranih tečajih znotraj državnega zbora je dostopno tudi znanje o informacijsko in komunikacijski tehnologiji. V institucijo državnega zbora so se zaradi uporabe informacijske tehnologije vključili novi poklici, ki so že prerasli v ločeno organizirane oddelke, (npr. Oddelek za razvoj informacijskega sistema, ki je sicer organiziran znotraj Oddelka za informiranje).

Po drugi strani pa ostaja odprto vprašanje stopnje implementacije informacijsko in komunikacijske tehnologije v odnos med predstavniškim telesom in državljanom. Že avtorji Državnega programa ugotavljajo, da informacijsko komunikacijska tehnologija v družbi ni primerno dosegljiva, kot tudi ni dostopno znanje o tehnologiji. Kljub temu pa se določene oblike informacijsko in komunikacijske tehnologije v ta odnos že implementirane. Zaradi prostorske omejitve se naloga osredotoča zgolj na analizo spletnih strani. S pomočjo spletnih strani se je

internet kot tehnologija iz akademskih krogov približal množični uporabi. Kalin (1998) za t.i. proces komercializacije tehnologije navaja predvsem dva razloga: (a) funkcionalnost preglednikov, ki omogočajo doseganje in pregledovanje spletnih strani, ter (b) programski sistemi, ki omogočajo izjemno široko paleto in količino informacij (Kalin, 1998:15). Analiza predstavitve državnega zbora na spletnih straneh¹⁵ temelji na Taylor in Burtonovi (1999) analizi 30 različnih spletnih predstavitev predstavniških teles, kjer sta izpostavila pet ravni delovanja, informacijsko, storitveno, raven sodelovanja državljanov v procesu odločanja, navigacijska in končno raven specifičnih inovacij (Taylor in Burt, 1999: 142-151).

Predstavitve državnega zbora na spletni strani se tako vsebinsko kot tehnično prilagaja razvoju informacijsko in komunikacijske tehnologije, njeni širitvi med uporabnike oziroma njihovim zahtevam, zato se nenehno spreminja in nadgrajuje. Mejniki je prav gotovo leto 1994, ko je bila predstavitve državnega zbora prvič predstavljena na spletnih straneh. Naslednje leto je vsebovala že vse sprejete zakone. Leta 1997 so na spletno stran vključili še predstavitevne spletne strani poslancev in delovnih teles ter kasneje v decembru spletno stran v celoti prenovili. V letu 1998 so na spletni strani ponudili vse ažurne zbirke zakonodajnih postopkov. Nato pa je leta 2001 sledila tehnična prenova. V letu 2002 so na spletni strani ponudili tudi napovednik dogodkov (Kolofon, 24. 5. 2003).

4.1 Informacijska raven

Izobraževalna in informacijska raven predstavitve državnega zbora na spletni strani je namenjena državljanu, da ga seznanja z osnovnimi informacijami in delovanjem predstavniškega telesa. Glede na študijo Taylorja in Burta (1999) lahko v to raven uvrščamo naslednje vsebine: zgodovino državnega zbora, predstavitev predstavnikov, predstavitev zakonodajnega postopka, predstavitev delovnih teles, aktualnih tem in dogodkov, ogled zgradbe, povezave in predstavitev v tujih jezikih (glej tabelo 4.1).

¹⁵ Analizo predstavitve spletne predstavitve državnega zbora sem opravila 29. 4. 2003 na računalniku s procesorjem Intel Pentium IV:2.0Ghz in spominom 256 MB, ki ima programsko opremo Microsoft Windows XP Profesional, Microsoft Office XP Profesional ter brskalnik Mozilla 1.3 in internet povezavo ADSL.

Zgodovina državnega zbora je na predstavitev državnega zbora RS vključena skozi predstavitveno brošuro¹⁶, kjer je zapisano, kdaj je bil državni zbor ustanovljen, kdaj so bile zadnje parlamentarne volitve, izid zadnjih parlamentarnih volitev, prikazan je sedežni red poslancev, predstavljene pa so tudi zgodovinske značilnosti zgradbe, v kateri domuje, ter notranjost državnega zbora. Predstavitev zgodovine državnega zbora na spletni strani vsebuje veliko podrobnih informacij in nazorne slike, vendar pa ni postavljena na spletno stran pod rubriko *državni zbor*, ki se odpre takoj na prvi strani¹⁷, ampak jo obiskovalec predstavitve najde po naključju. Predstavitev prav tako ne vsebuje informacij o politični sestavi državnega zbora v preteklosti.

Predstavniki oziroma poslanci so predstavljeni v rubriki *ljudje*¹⁸, in sicer posamično, po abecednem vrstnem redu, ter kot člani poslanskih skupin¹⁹. Predstavitev posameznega poslanca je tako sestavljena iz pripadnosti določeni poslanski skupini, volilne enote in okraja, v katerem je bil poslanec izvoljen, rojstnih podatkov, izobrazbe, itd. Članstvo predstavnikov v delovnih telesih v to predstavitev ni vključeno.

Predstavitev zakonodajnega postopka je del predstavitvene brošure²⁰, kjer je jasno opredeljeno, kdo lahko predlaga zakon, kako je predlog zakona sestavljen. Opisana pa je tudi pravica veta Državnega sveta, celoten zakonodajni postopek pa je ponazorjen tudi grafično. Zakonodajni postopek pa žal ni predstavljen v rubriki *zakonodaja*²¹, kjer so kot podrubrike navedene ustava, poslovnik, sprejeti zakoni, predlogi zakonov, sprejeti akti, predlogi aktov in prečiščena besedila.

Predstavitev delovnih teles je predstavljena v rubriki *ljudje* oziroma podrubriki *delovna telesa*. Tu so delovna telesa s predsedniki in podpredsedniki ter sekretarji s telefonskimi številkami zgolj naštet, medtem ko članstvo predstavnikov v delovnih telesih in komisijah ni definirano. Naloge in zadeve delovnih teles, odborov in komisij pa so opisane v predstavitveni brošuri²².

Aktualne teme in dogodki so predstavljeni v rubriki *aktualno*²³, kjer se lahko obiskovalec seznaniti tudi z napovednikom dogodkov v državnem zboru, ki vsebuje

¹⁶ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/stavba/opisi_in_zanimivosti/zgibanka2.pdf, 29. 4. 2003.

¹⁷ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/home.html, 29. 4. 2003.

¹⁸ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/ljudje/ljudje.html, 29. 4. 2003.

¹⁹ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/ljudje/poslanci.html, 29. 4. 2003.

²⁰ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/stavba/opisi_in_zanimivosti/zgibanka2.pdf, 29. 4. 2003.

²¹ Najdemo na www.dz-rs.si/si/aktualno/zakonodaja.html, 29. 4. 2003.

²² Najdemo na www.dz-rs.si/si/stavba/opisi_in_zanimivosti/zgibanka2.pdf, 29. 4. 2003.

²³ Najdemo na www.dz-rs.si/si/aktualno/aktualno.html, 29. 4. 2003.

terminski plan in sklic delovnih teles²⁴, ter s sporočili o dogodkih v preteklem mesecu²⁵. V trenutku pregledovanja predstavitve državnega zbora na spletni strani ni bila napovedana nobena javna razprava, tako da s pregleda ne morem oceniti, kje in kdaj so te informacije objavljene na spletni strani.

Ogled zgradbe je obiskovalcu na voljo v rubriki *stavba*²⁶, kjer si lahko v podrubriki *vodič po parlamentu* ogleda posamezne prostore, ki so v spremnem tekstu tudi podrobneje opisani. Podrobnejši opis arhitekta ter materialov, ki so jih uporabili za gradnjo in notranjo opremo stavbe, pa so zopet opisani v predstavitveni brošuri državnega zbora²⁷. V rubriki *stavba* je posebej z razlago simbolnih elementov in fotogalerije izpostavljena prenova velike dvorane državnega zbora RS in njenega predverja. Rubrika vsebuje tudi posebno podrubriko *vodič za najmlajše*, kjer so prav tako kot v predstavitveni brošuri na voljo tudi informacije o fizičnem obisku.

Povezave so na voljo v rubriki *aktualno*²⁸ in čeprav jih na predstavitev političnih strank na spletnih straneh ni, so izredno dobro organizirane povezave na iskalnike in stvarne kataloge, državne organe, organe Evropske unije, parlamente in vlade po svetu ter povezave na druge mednarodne organizacije.

Predstavitev v tujih jezikih je v predstavitvi državnega zbora na spletni strani slaba, saj si je predstavitev možno ogledati le v slovenskem in angleškem jeziku. Glede na to, da Slovenija vstopa v Evropsko unijo, bi bilo prav gotovo primerno pripraviti predstavitev tudi v francoščini, nemščini in španščini.

Splošno oceno informacijskega vidika spletne podobe državnega zbora lahko ocenim kot dobro, saj predstavitev vsebuje vse pomembnejše elemente.

²⁴ Najdemo na www.dz-rs.si/si/aktualno/napovednik/napovednik.html, 29. 4. 2003.

²⁵ Najdemo na www2.gov.si/dz-rs/wdog_slo.nsf, 29. 4. 2003.

²⁶ Najdemo na www.dz-rs.si/si/stavba/stavba.html, 29. 4. 2003.

²⁷ Najdemo na http://www.dz-rs.si/si/stavba/opisi_in_zanimivosti/zgibanka2.pdf, 29. 4. 2003.

²⁸ Najdemo na www.dz-rs.si/si/aktualno/aktualno.html, 29. 4. 2003.

Tabela 4.1: Grafična predstavitev vsebin informacijskega nivoja

Elementi	Prisotnost v predstavitvi
Zgodovina	
Politična sestava v preteklosti	Da
Izidi volitev	Ne
Zgodovinske značilnosti zgradbe	Ne
Možnost prenosa teh podatkov	Ne
Zakonodajni postopek	Da*
Aktualne teme	Da
Aktualni dogodki	
Napoved	Da
Povezave	
Vladna stran	Da
Politične stranke	Ne
Predstavniki	
Kratek življenjepis	Da
Dnevnik obveznosti	Ne
e-poštni naslovi	Da**
Izidi na volitvah	Da
Drugi osebni interesi	Da
Po volilnih enotah	Da
Višina plače, bonitet in potovanja	Ne
Ogled zgradbe	
Informacije o fizičnem obisku	Da
Rezervacija preko spleta	Ne
Ogled preko spleta	Da
Delovna telesa	
Število in področja	Da*
e-poštni naslovi	Ne
Jezik	Ne
Razno	
Proračun – kako nadzoruje porabo	Ne
Kontakti političnih strank	Ne

Vir: Taylor in Burt (1999: 142-151).

* v drugi podrubriki

** nepregleden dostop

4.2 Navigacijska raven

Vsebine na navigacijski ravni ponujajo državljanom koristne napotke o uporabi spletne strani ter izobražujejo državljane, kako uporabljati interaktivne vsebine spletnih strani. Navigacijske vsebine so zelo pomembne, da znajo državljani pri dostopanju spletnih strani pridobiti informacije oziroma osebo, ki si jo želijo. Glede na študijo Taylor in Burtona (1999) v to raven štejemo: iskalnik, zemljevid spletne strani, pomoč uporabnikom, programske zahteve, strojne zahteve, dostop telesno prizadetih državljanov, hitrost nalaganja in premikanja po spletnih straneh in ažuriranje.

Splošnega iskalnika ta predstavitev nima, tako da ni možno neposredno poiskati vseh informacij in podatkov predstavitve. Iskalnike nasprotno vsebujejo posamezne rubrike in podrubrike, npr. predlagani in sprejeti zakoni, predlagani in sprejeti akti, dobesedni zapisi sej državnega zbora in sej delovnih teles državnega zbora.

Zemljevid spletne strani najde obiskovalec v različnih rubrikah, in sicer s klikom na okvirček²⁹ z naslovom, telefonom in telefaksom. Tu so natančno definirane rubrike in podrubrike predstavitve državnega zbora na spletnih straneh.

Pomoč uporabnikom za uporabo predstavitve je postavljena poleg *strukture spletnih strani* v podrubriki *navodila*³⁰. Pri uporabi elementov predstavitve, ki zahtevajo več poznavanja informacijsko in komunikacijske tehnologije, so prisotni s primeri navodil uporabe. Predstavitev pa ne ponuja pomoči snovalca spletnih strani niti ne ponuja možnosti, da bi se obiskovalec s kratkim sprehodom hitro seznanil z vsebino predstavitve.

Programske zahteve so jasno definirane. Predstavitev državnega zbora na spletni strani je optimizirana za brskalniki MS Internet Explorer verzijo 4 ali novejšo, za velikost programskega okna 800x600 pik, čeprav pa se lahko tudi z drugimi brskalniki uporablja brez težav. V navodilih ustvarjalec predstavitve obiskovalca opozori, da bo za funkcionalno nemoteno delo potreboval še program Real Player, za spremljanje neposrednega prenosa in posnetkov ter program Adobe Acrobat Reader za pregledovanje in tiskanje nekaterih objavljenih dokumentov. Oba programa sta brezplačno na voljo na spletni strani.

Strojne zahteve za spremljanje predstavitve državnega zbora na spletni strani niso opredeljene. Opredelijo pa jih z definiranjem optimalnega brskalnika MS Internet

²⁹ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/kolofon.html, 29. 4. 2003.

³⁰ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/kolofon.html, 29. 4. 2003.

Explorer verzijo 4 ali novejšo, ki pa ni zahteven, saj deluje na računalnikih s procesorjem 166 MHz in spominom 32 Ram-a.

Za **dostop telesno prizadetih državljanov** predstavitev državnega zbora na spletnih straneh žal ni prilagojena.

Hitrost nalaganja spletne strani je z uporabo moje strojne in programske opreme ter internetne povezave³¹ hitra. Podatki, kot so publikacije in knjige, so hitro dostopni, pa tudi kopiranje informacij in podatkov je enostavno.

Ažuriranje predstavitev državnega zbora na spletni strani je redno, z eno do dvournim zamikom popravkov v interni programski opremi državnega zbora.

Tabela 4.2: Grafični prikaz vsebin na ravni navigacije

Elementi	Prisotnost v predstaviti
Iskalnik	Da
Zemljevid strani	Da
Pomoč uporabnikom	
Za uporabo storitev	Da
Za sprehod skozi stran	Ne
Poda svojo e-pošto	Ne
Programske zahteve	
Posebne dobi na strani	Da
Posebno za povezave	Da
Tehnične zahteve	Ne
Telesno prizadeti	Ne
Nalaganje strani	Da
Hitrost premikanja po strani	Da
Ažuriranje	Da

Vir: Taylor in Burt (1999: 142-151).

³¹ Pri svojem delu sem uporabljala računalnik s procesorjem Intel Pentium IV:2.0Ghz in spominom 256 MB, ki ima programsko opremo Microsoft Windows XP Profesional, Microsoft Office XP Profesional ter brskalnik Mozilla 1.3 in internetno povezavo ADSL.

4.3 Raven za interaktivno sodelovanje državljanov v procesu odločanja

S temi vsebinami predstavniška telesa spodbujajo in podpirajo politično aktivne državljane, da sodelujejo v procesu odločanja. Glede na Taylor in Burtovo analizo (1999) lahko v ta nivo predstavitve uvrstimo naslednje elemente: sodelovanje pri oblikovanju javne politike, sodelovanje v razpravah, vzpostavitev forumov, možnost neposrednega odločanja, izobraževanje uporabnikov, enostavnost interaktivnih storitev, preprost dostop do dokumentov, seznam e-poštnih naslovov poslancev in neposredno spremljanje sej prek spletne televizije.

Sodelovanje pri oblikovanju javne politike lahko pomeni *spremljanje dela državnega zbora*, ki ga lahko obiskovalec spremlja preko sklicev, dobesednih zapisov in posnetkov sej državnega zbora³², lahko pa predstavlja *možnost vplivanja obiskovalcev na izbiro teme dela državnega zbora*. Slovenska predstavitev omogoča le dostop le preko e-pošte s predstavniki ali telefonskimi stiki s sekretarji delovnih teles in poslanskih skupin.

Sodelovanje obiskovalcev spletne predstavitve državnega zbora v razpravah ni možno. Tu so predstavljene le že zaključene razprave³³, npr. Javna predstavitev mnenj, Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze Nato v Pragi.

Vzpostavitev forumov s strani obiskovalcev v predstavitvi ni možno. Tu bi lahko izrabili možnost informacijsko in komunikacijske tehnologije in obiskovalcem ponudili, da sami izbirajo teme pogovorov. Na tem mestu bi bilo primerno oblikovati forume, katerih teme izbirajo državljani ter vanje vključiti sogovornike med predstavniki.

Možnost neposrednega odločanja obiskovalcev o dnevnih temah nam ta predstavitev ne ponuja. V nekaterih spletnih predstavitev predstavniških teles imajo obiskovalci možnost sodelovanja v razpravi na seji predstavniškega ali delovnega telesa, predlagati in predlagati določeno, zanje pomembno temo. O predlogu nato odloča predstavniško oz. delovno telo in tako obiskovalec dobi neposreden odziv predstavnikov.

Izobraževanje obiskovalcev o možnostih uporabi interaktivnih storitev v tej predstavitvi ni, saj razen posredovanih e-poštnih naslovov in telefonskih števil, uporaba interaktivnih storitev ni možna.

³² Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_sej/sklici_in_zapisniki_sej/seje_dz/seje_dz.html, 29. 4. 2003

³³ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/aktualno/publikacije/publikacije.html, 29. 4. 2003.

Enostavnost uporabe interaktivnih storitev je v tej predstavitvi dosežena. Na voljo sta seznam e-poštnih naslovov ter telefonske številke sekretarjev delovnih teles in poslanskih skupin. Po drugi strani pa je potrebno poudariti, da je za neposredno in arhivsko spremljanje sej državnega zbora na spletni strani potrebna posebna programska oprema, ki pa je na voljo na spletnih straneh.

Preprost dostop do dokumentov je v tej predstavitvi nedvomno izpolnjen, saj je do ustave RS, poslovnika državnega zbora ter dokumentov Evropske unije, enostavno dostopati. Dostop do sprejetih zakonov in predlogov zakonov je postopek nekoliko daljši³⁴. Postopek je povsem identičen za sprejete in predlagane zakone ter sprejete in predlagane akte. Postopek iskanja je enostaven, saj so vsi koraki natančno pojasnjeni in prikazani s primeri.

Seznam e-poštnih naslovov poslancev predstavlja sestavni del predstavitve posameznega predstavnika, vendar pa bi dostop do e-poštnega naslova lahko ocenila kot nepreglednega.

Neposredno spremljanje po spletni televiziji je v trenutku pregledovanja elementov predstavitve državnega zbora na spletni strani nemogoče oceniti, saj ni sej državnega zbora in delovnih teles (29. 4. 2003). Neposredno spremljanje sej državnega zbora sem si ogledala 28. 5. 2003 in ga lahko ocenim kot enostavno, zgolj s klikom na posebno ikono, ki sproži programsko opremo in ponudi povezavo na direkten prenos seje. Z izbiro sej (redna ali izredna) pa je možno spremljanje arhivov vseh sej državnega zbora od leta 1999 dalje.

³⁴ V rubriki *zakonodaja* se odločimo za eno od podrubrik, *sprejeti zakoni*, *predlogi zakonov*, *sprejeti akti*, *predlagani akti* ter *prečiščena besedila* odločiti za iskanje po »abecednem kazalu« ali po »polnem besedilu«. Abecedno kazalo se nam izpiše na zgornji strani spletne strani in nato lahko izberejo predlog zakona ali sprejeti zakon po naslovu, npr. Predlog zakona o štipendiranju in s klikom na predlog izvemo vse podatke o tem predlogu, klasifikacijsko številko, EPO, kartico, predlagatelja, matično delovno telo ter ostala telesa, ki obravnavajo omenjeni zakon in kdaj je bil omenjeni predlog vložen. S klikom na ikono »prikaži« pa si lahko obiskovalec predstavitve predlog zakona z obrazložitvijo, oceno stanja in členu tudi pogleda.

Tabela 4.3: Grafična predstavitev vsebin na ravni interaktivnega sodelovanja državljanov v procesu odločanja

Elementi	Prisotnost v predstavitvi
Javne participacije	
Spremljanje dogajanja	Da
Aktivno vplivanje na izbiro teme	Ne
Sodelovanje v razpravah	Ne
Vzpostavljanje forumov	Ne
Možnost neposrednega odločanja	Ne
Izobraževanje uporabnikov	Ne
Enostavnost interaktivnih storitev	Ne
Preprost dostop do dokumentov	
Že sprejetih	Da
V obravnavi	Da
Seznam e-pošte predstavnikov	Ne
Spremljanje sej prek spletnih strani	Da

Vir: Taylor in Burt (1999: 142-151).

4.4 Storitvena raven

Taylor in Burtova raziskava (1999) je pokazala, da so vsebine storitvenega nivoja najslabše razvite od vseh. Omenjena raziskava je v storitveno raven uvrstila naslednje vsebine: naročanje publikacij, objavljane prostih delovnih mest, študentsko delo in terminsko opredelitev počitnic.

Naročanje publikacij prek predstavitve državnega zbora na spletnih straneh ni možno, saj so vse publikacije državnega zbora brezplačne in tiskane v manjših nakladah. Lahko pa si obiskovalec spletnih strani katalog knjig in periodik ogleda ter jih prebere na sami spletni strani³⁵.

Tudi vsebin **prostih delovnih mest** in **študentskega dela** v predstavitvi državnega zbora na spletni strani nisem zasledila.

³⁵ Najdemo jih na www.dz-rs.si/si/sktualno/publikacije/publikacije.html, 29. 4. 2003.

Terminska opredelitev počitnic v trenutku pregledovanja predstavitve na spletni strani (29. aprila 2003) ni bila aktualna, zato ne morem oceniti, kje in kako je v času počitnic predstavljena. Terminski plan dela in počitnic pa je jasno definiran v *vodiču za najmlajše*³⁶, v rubriki *stavba* in v predstavitveni brošuri³⁷.

Tabela 4.4: Grafični prikaz vsebin storitvenega nivoja

Elementi	Prisotnost v predstaviti
Naročanje publikacij	Da
Katalog	Da
Študentje	
Opravljanje dela	Ne
Opravljanje prakse	Ne
Prosta delovna mesta	Ne
Časovna opredelitev počitnic	Da

Vir: Taylor in Burt (1999: 142-151).

Analizo podobe državnega zbora na spletnih straneh lahko zaključim z ugotovitvijo, da je pri implementaciji informacijsko in komunikacijsko tehnologije opazna odsotnost ločene strategije prehoda za državni zbor. To je vidno predvsem v težnji stalne nadgradnje in modernizaciji spletnih strani državnega zbora, ki pa ne vključuje tudi širjenja interaktivnih elementov informacijsko in komunikacijske tehnologije, ampak s strukturo spletni strani še naprej ohranja centralni način odločanja (Vintar, Dečman, Kunstelj, 1999:89). Predstavitev, čeprav je bila v primerjavi z drugimi predstavniškimi telesi postavljena na spletno stran zelo zgodaj, še vedno ne vključuje državljana kot aktivnega udeleženca, ampak je predstavitev vodena s centra. Vintar, Dečman, Kunstelj ta pojav utemeljujejo z mlado desetletno demokracijo, ki je bila pred tem vezana na centralistično moč odločanja v centralnem socialistične partije, ki je nadzoroval pretok vseh informacij. Ta birokratska struktura se žal še ni spremenila, kar se jasno kaže tudi z obliko in vsebinami na spletnih straneh državnega zbora. Tranzicijo v konsolidacijo demokratičnega sistema naj bi

³⁶ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/stavba/vodic_za_najmlajse/vodic_za_najmlajse.pdf, 29. 4. 2003.

³⁷ Najdemo jo na www.dz-rs.si/si/stavba/opisi_in_zanimivosti/zgibanka2.pdf, 29. 4. 2003.

zaključila tudi uporaba informacijsko in komunikacijsko tehnologije, vendar pa ne z vidika razumevanja te tehnologije konceptov razmišljanja industrijske družbe, ampak predvsem z uporabo interaktivnih vsebin, ki jih ponuja. Vendar pa je na tem mestu potrebno poudariti, da predpostavke o popolnoma decentraliziranem pretoku informacij, Splichal to imenuje demokratičen model komuniciranja, ni okusila še nobena družba. To utemeljuje z neenako porazdelitvijo komunikacijske kompetence, neformalnih in nejavnih komunikacijskih kanalov ter neenakosti državljanov glede dostopa do medijev (Splichal, 1992:6). Ta ugotovitev in struktura spletne predstavitev državnega zbora, pa nas vse bolj napelje k ugotovitvi, da bo novo tehnologijo najprej osvojila obstoječa politična elita in jo uporabljala kot dodatno orodje za zagotavljanje svojega položaja. Podobno je za predstavitve vlade in državne uprave na spletu ugotovil tudi Purcell, saj naj bi s predstavitvijo na spletu tako mednarodnim kot domačim obiskovalcem ponujale informacije o poslovnem in političnem položaju, ki oba predstavi kot izredno uspešna in tako napeljuje na ponovno izvolitev na naslednjih volitvah (Purcell, 1999:56-58).

Ne glede na zgoraj zapisano, pa informacijsko in komunikacijska tehnologije še naprej ostaja revolucionarna, saj je spremenila tako pojmovanje prostora in časa. S tega stališča lahko kot revolucionarno ocenimo tudi predstavitve državnega zbora na spletu, vendar pa bi jo sama zaradi odsotnosti interaktivnih vsebin in tako nezmožnostjo aktivnega sodelovanja državljanov ocenila kot povprečno, izhajajočo iz obstoječe filozofije tradicionalnih medijev, ki informacije zgolj predstavljajo, nimajo pa možnost hitre in enostavne interakcije, kot jo lahko ponujajo interaktivni elementi na spletni strani. Vse skupaj bolj spominja na oglasno desko, ki ponuja statično predstavitve zakonodajnega procesa, nadzorne in volilne funkcije državnega zbora ter informacije, ki so pomembne za ugled državnega zbora v javnosti, ne pa tudi informacij in storitev, ki bi državljanom omogočile aktivno sodelovanje. Podobno ocenjujejo predstavitve na spletni strani Vintar, Dečman, Kunstelj, ki hkrati ugotavljajo, da poslanci in zaposleni v državnem zboru predstavitve uporabljajo le za pošiljanje informacij javnosti, niso pa zainteresirani za sprejemanje povratnih informacij, posebej če so to kritične pripombe o njihovem delu (Vintar, Dečman, Kunstelj, 1999:101).

5 ZAKLJUČEK

Pregledane strategije prehoda v informacijsko družbo izpostavljajo osnovne pasti prehoda in jih premagujejo. Nedvomno so te pasti povezane z doseženo stopnjo prehoda v informacijsko družbo. V prvi stopnji prehoda je za samo informacijsko in komunikacijsko tehnologijo največja past obstoj monopola in odsotnost ustrezne zakonodaje, kar Evropska unija prvič rešuje v strategiji Evropa in globalna informacijska družba iz leta 1994, Slovenija pa v Modri knjigi iz leta 2000. O mejah na ravni posameznika, ki na žalost še vedno ostaja tudi danes, predstavlja razkorak med uporabniki in neuporabniki informacijsko in komunikacijske tehnologije. Tudi ta problem naj bi reševala omenjena dokumenta; strategija Evropske unije zgolj z ugotovitvijo o nujnosti reševanja problema brez pravih korakov, medtem ko Slovenija s splošnim zavedanjem nujnosti prehoda v informacijsko družbo in njeno promocijo kot edine razvojne poti. V nadaljnjih stopnjah razvoja, ko se uporaba informacijsko in komunikacijske tehnologije vse bolj širi, pa strategije odgovarjajo predvsem na ekonomska in socialna vprašanja, povezana s standardizacijo elektronskega poslovanja ter storitvami, ki jih ponuja informacijsko in komunikacijska tehnologija. Ti dokumenti so še vedno deloma preveč usmerjeni v samo širjenje informacijsko in komunikacijske tehnologije za t.i. doseganje kritične mase in s tem k elektronskemu poslovanju. Zapisani ukrepi v slovenski strategiji prehoda iz leta 2003 so na tem področju izredno konkretni: ustanavljanje kontaktnih centrov s posebej usposobljenimi operaterji, informacijskimi moderatorji in mentorji (Državni program, 2003:5). Standardizacija in razvoj novih storitev pa ostaja v tej fazi še vedno v ozadju. Prav tako pomembno področje, ki ga omenja tudi Državni program, je ponudba vsebin o informacijsko in komunikacijske tehnologije. Pri ponudbi vsebin se ne moremo izogniti vprašanju oblikovanja javnega medija in regulaciji tega področja. To je nedvomno vprašanje, na katerega bodo morale odgovoriti naslednje strategije.

Vsekakor pri prehodu v informacijsko družbo niso pomembne zgolj politične strategije prehoda, ampak tudi način njihove implementacije. Ocenjujem, da je bila implementacija prve slovenske strategije -Modre knjige- pozitivna, saj je Slovenija v dveh letih prepoznala informacijsko družbo kot razvojni projekt. Prav tako se je z liberalizacijo trga znižala cena priklopa in interneta. Žal pa ugotavljam, da druga

strategija, čeprav je iz leta 2003, vsebuje podroben terminski načrt, ki ga ministrstva ne realizirajo. Na tem mestu ne bom ocenjevala, ali so bili zastavljeni cilji preoptimistični in načrti prekratki. V strategiji je zapisano, da se bo prva polovica leta 2003 začela z ustanavljanjem kontaktnih centrov z mentorji, vendar pa pri pregledovanju razpisov na spletni strani (www.mid.si, 29. 4. 2003) tega nisem opazila.

Pregled celovite implementacije strategije informacijske družbe na vsa področja družbe bi bil za to nalogo prezahteven projekt in ker politična sfera odloča o načinu in načrtu a, sem se usmerila zgolj nanjo oziroma konkretno na sam center odločanja, na državni zbor. Že pri pregledovanju strategije državnega zbora sem ugotovila, da je ta povsem vezana na strategijo javne uprave, kar je po funkciji obeh vej oblasti povsem nesprejemljivo. Medtem ko državni zbor predstavlja zakonodajno vejo oblasti, katere predstavniki so izvoljeni s strani ljudstva, pa javna uprava opravlja izvršilno funkcijo oblasti. Strategija prehoda tako ne obravnava tega specifičnega odnosa med parlamentom in ljudstvom, ampak predvsem servisno funkcijo izvršilne oblasti, ki jo za državljanke in državljane opravlja javna uprava. Nedvomno bi bilo potrebno izdelati ločeno in celostno strategijo državnega zbora. Vprašanje pa je, ali bo cilj uporabe informacijsko in komunikacijske tehnologije in njenih storitev utrjevanje obstoječe demokracije, tako kot v Veliki Britaniji in Nemčiji ali pa bo namenjena razvoju prebiscitarne demokracije, kot je v primeru Škotskega parlamenta. Sama bi se odločila za čim večjo vključenost državljanek in državljanov, ne samo za sodelovanje v razpravah, ampak pri določenih vprašanjih tudi pri procesih odločanja.

Čeprav sama implementacija strategije prehoda državnega zbora v informacijsko družbo zaradi omenjenih razlik ni bistvena, pa sem s kratko analizo spletne predstavitve državnega zbora pokazala ravno na pomanjkanje specifične strategije. To se jasno kaže v primerjavi s spletno predstavitvijo, Velike Britanije in Nemčije, ki že izrabljata interaktivne storitve informacijsko in komunikacijske tehnologije. V Sloveniji je spletna predstavitev glede na odsotnost strategije dobra, saj ponuja posamezniku vse potrebne informacije (npr. o zgodovini zgradbe, o možnosti obiska, o predstavnikih, njihovih interesi, ipd.). Ne ponudi pa interaktivnih elementov, ki so zato bolj predmet trenutnih kot pa strateških razmišljanj in strateških odločitev. Interes za rešitev omenjenega problema v državnem zboru vsekakor imajo, saj so zagotovili ažuriranje spletnih strani in spremljanje sej državnega zbora v živo.

V zadnjem času tudi sami ugotavljajo, da so spletne strani prenasičene in da so potrebne prenove. Kot v svoji analizi spletnih strani državnih institucij ugotavlja Purcell, pa to ni zgolj problem državnega zbora, ampak tudi ministrstev in vlade, saj spletne predstavitve izrabljajo zgolj za informiranje državljanov in državljanek ter za svoje lobiranje doma in v tujini (Purcell, 1999:56). Vse kaže, da bo potrebno na ločeno strategijo in nato na njeno implementacijo počakati vsaj še nekaj časa, najverjetneje do naslednjih volitev.

Pristop državnega zbora do strategije prehoda v informacijsko družbo in njene implementacije je pomemben tudi zato, ker deloma ponazarja dejanski odnos državnega zbora in s tem politične elite kot nosilca odločitev do tega razvojnega problema. Trenutna nezainteresiranost politične elite tako potrjuje sicer ostra trditev Gamsa, da politična elita ni pripravljena sprejeti informacijsko in komunikacijske tehnologije, ker tako slabe vlade, slabe politične stranke in slabi gospodarji ne morejo več skrivati svojih slabosti (Gams, 1998:2). Tako se sprva ozek problem, vezan na politično strategijo prehoda državnega zbora in njeno implementacijo, širi in zahteva delovanje širše družbe.

6 LITERATURA

KNJIGE

1. Ducatel, Ken, Webster, Juliet, Herrmann, Werner (2000): The Information Society in Europe. Boston: Rowman & Littlefield Publishers.
2. Ferfila, Bogomil (2002): ZDA: Svet na dlani, 7. knjiga. Ljubljana: FDV.
3. Fink-Hafner, Danica in Krašovec, Alenka (2000): Konsolidacija slovenske strankarske arene v primerjalni perspektivi. Demokratični prehodi I. Ljubljana: FDV.
4. Grad, Franc in drugi (1999): Državna ureditev Republike Slovenije. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
5. Keane, John (1992): Mediji in demokracija. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
6. Webster, Frank (1995): Theories of Information Societies. London: Routledge.

ZBORNICI

7. Brezovšek, Marjan (1997): Demokracija – vladanje in uprava v Sloveniji. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
8. Coleman, Stephen, Taylor, John, Van de Donk, Wim (1999): Parliament in the Age of Internet. Oxford: Oxford University Press.
9. Gams, Matjaž (1998): Informacijska družba. Ljubljana: Institut Jožef Stefan.
10. Gyorkos, Jozsef (2000): Informacijska družba kot izziv Sloveniji. Ljubljana: Državni zbor RS.

11. Fink-Hafner, Danica in Strmičnik, Berni (1993): Problemi konsolidacije demokracije. Ankaran: Slovensko politološko društvo.
12. Zajc, Drago (1993): Slovenski parlament v procesu politične modernizacije. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

ČLANKI

13. Brezovšek, Marjan (2002): Reforma slovenskega sistema javnih uslužbencev in proces vključevanja v Evropsko unijo. Teorija in praksa. Vol 4. 691-704. Ljubljana: FDV.
14. Coleman Stephen (1999): Westminster model. V Stephen Coleman, John Taylor, Wim Van de Donk, (ur.) Parliament in the Age of Internet. 9-25. Oxford: Oxford University Press.
15. Kalin, Tomaž (1998): Uvod v tehnologijo Interneta. V Vasja Vehovar (ur.) RIS98 – po WWW: elektronsko poslovanje. Ljubljana: Center za metodologijo in informatiko – FDV.
16. Kramberger, Anton (2000): Stanje ponudbe telekomunikacijskih storitev. V Jozsef Gyorkos (ur) Informacijska družba kot izziv Sloveniji. 31-33. Ljubljana: Državni zbor RS.
17. Lukšič, Andrej (1993): Komunikacijske in odločevalne forma v tehnološki civilizaciji. V Danica Fink – Hafner in Berni Strmičnik (ur.) Problemi konsolidacije demokracije. 161-174. Ankaran: Slovensko politološko društvo.
18. Mambrey, Peter, Neumann, Hans-Peter, Sieverdingbeck (1999): Briding The Gap between Parliament and Citizen, the Internet Service of the German Bundestag. V Stephen Coleman, John Taylor in Wim Van de Donk (ur) Parliament in the Age of Internet. 118-130. Oxford: Oxford University Press.

19. Mlinar, Zdravko (1990): Od obrobnih zaznav do prepoznavanja identitete informacijske družbe. Teorija in praksa. Vol 1-2. 57-62. Ljubljana: FDV.
20. Oblak, Tanja (2001): Images of electronic democracy: communication technologies and changes in participation and communication processes. Doctoral dissertation. Ljubljana: FDV.
21. Purcell, Dureen (1999): The Slovenian state on the internet. Ljubljana: Open Society Institute.
22. Splichal, Slavko (1990): «Informacijska družba» in družboslovne znanosti. Teorija in praksa. Vol 1-2. 54-57. Ljubljana: FDV.
23. Splichal Slavko (1992): Spremna beseda. V John Keane (ur) Mediji in demokracija. 5-9. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
24. Toplak, Cirila (2002): Evropska ideja v slovenski politični misli. Teorija in praksa. Vol 4. 579-589. Ljubljana: FDV.
25. Trček, Franc (2000): Problemi informatizacije Slovenije. Teorija in praksa. Vol 6. 1082-1094. Ljubljana: FDV.
26. Trpin, Gorazd (1997): Preobrazba slovenske javne uprave. V Marjan Brezovšek (ur) Demokracija – vladanje in upravljanje v Sloveniji. 159-174. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
27. Ule, Andrej (1998): Struktura prenosa znanja v tehnologije. Teorija in praksa. Vol 5. 783-799. Ljubljana: FDV.
28. Vintar Marko, Dečman Mitja, Kunstelj, Mateja (1999): Telematic in the Service of Democracy: The Slovenian Parliament and Other Slovenian Public Institution on the Internet. V Stephen Coleman, John Taylor, Wim Van de Donk, (ur.) Parliament in the Age of Internet. 118-130. Oxford: Oxford University Press.

29. Vreg, France (2001): Globalizacija in elektronska demokracija. Teorija in praksa. Vol 1. 5-28. Ljubljana: FDV.

30. Zajc, Drago (1993): Slovenski parlament v procesu politične modernizacije. V Drago Zajc (ur) Slovenski parlament v procesu politične modernizacije. 9-28. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

RAZISKOVALNA POROČILA

31. Vehovar, Vasja (1998): RIS98 – po WWW: elektronsko poslovanje. Ljubljana: Center za metodologijo in informatiko – FDV.

DOKUMENTI

32. Center vlade za informatiko (2001): E-poslovanje v javni upravi RS za obdobje od leta 2001 do 2004. Ljubljana: Center vlade za informatiko ([http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/K74ED0135645B2540C1256C080068C1B8/\\$file/Strategija_e_poslovanja_slo.pdf](http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/K74ED0135645B2540C1256C080068C1B8/$file/Strategija_e_poslovanja_slo.pdf), 3.6.2003).

33. Ministrstvo za informacijsko družbo s sodelavci (2003): Strategija - Republika Slovenija v informacijsko družbo. državni program. Ljubljana: Ministrstvo za informacijsko družbo. ([http://www2.gov.si/mid/mid.nsf/V/KE332AF03299A027FC1256CCC0042109C/\\$file/Strategija_RSvID_\(2003-02-13\).pdf](http://www2.gov.si/mid/mid.nsf/V/KE332AF03299A027FC1256CCC0042109C/$file/Strategija_RSvID_(2003-02-13).pdf), 26.5.2003)

34. Slovensko društvo informatika (1994): Evropa in globalna informacijska družba. Informatika. Vol 4. 5-20. Ljubljana: Slovensko društvo informatika (<http://www.drustvo-informatika.si/publikacije/bangemann.pdf>, 14.5.2003)

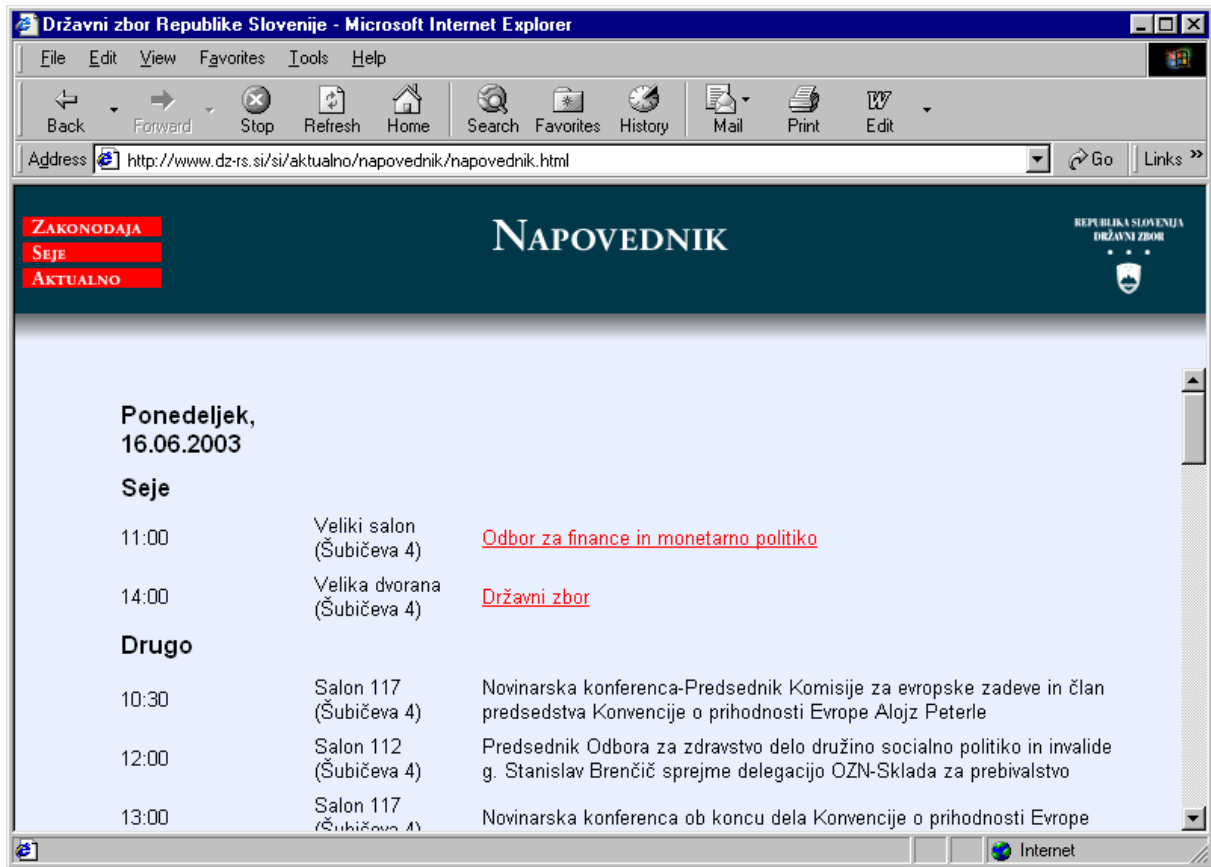
35. Slovensko društvo informatika (1997a): Elektronsko poslovanje malih in srednje velikih podjetij. Informatika. posebna številka. Ljubljana: Slovensko društvo

- informatika (<http://www.drustvo-informatika.si/publikacije/belaknjiga.pdf>, 14.5.2003)
36. Slovensko društvo informatika (1997b): Ministrska deklaracija, Ministrska konferenca o globalnih informacijskih omrežjih. Informatika. Vol 3. 5-11. Ljubljana: Slovensko društvo informatika (<http://www.drustvo-informatika.si/publikacije/bonn.pdf>, 14.5.2003)
37. Slovensko društvo informatika (1999): Slovenija kot informacijska družba. delovno gradivo za modro knjigo, Ljubljana: Slovensko društvo informatika
38. Slovensko društvo informatika (2000): Slovenija kot informacijska družba- Modra knjiga. Informatika. posebna številka. Portorož: Slovensko društvo informatika (<http://www.drustvo-informatika.si/publikacije/modraknjiga.pdf>, 14.5.2003)
39. Ustava republike Slovenije (http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/ustava/ustava.html, 26.5.2003)

SPLETNE STRANI

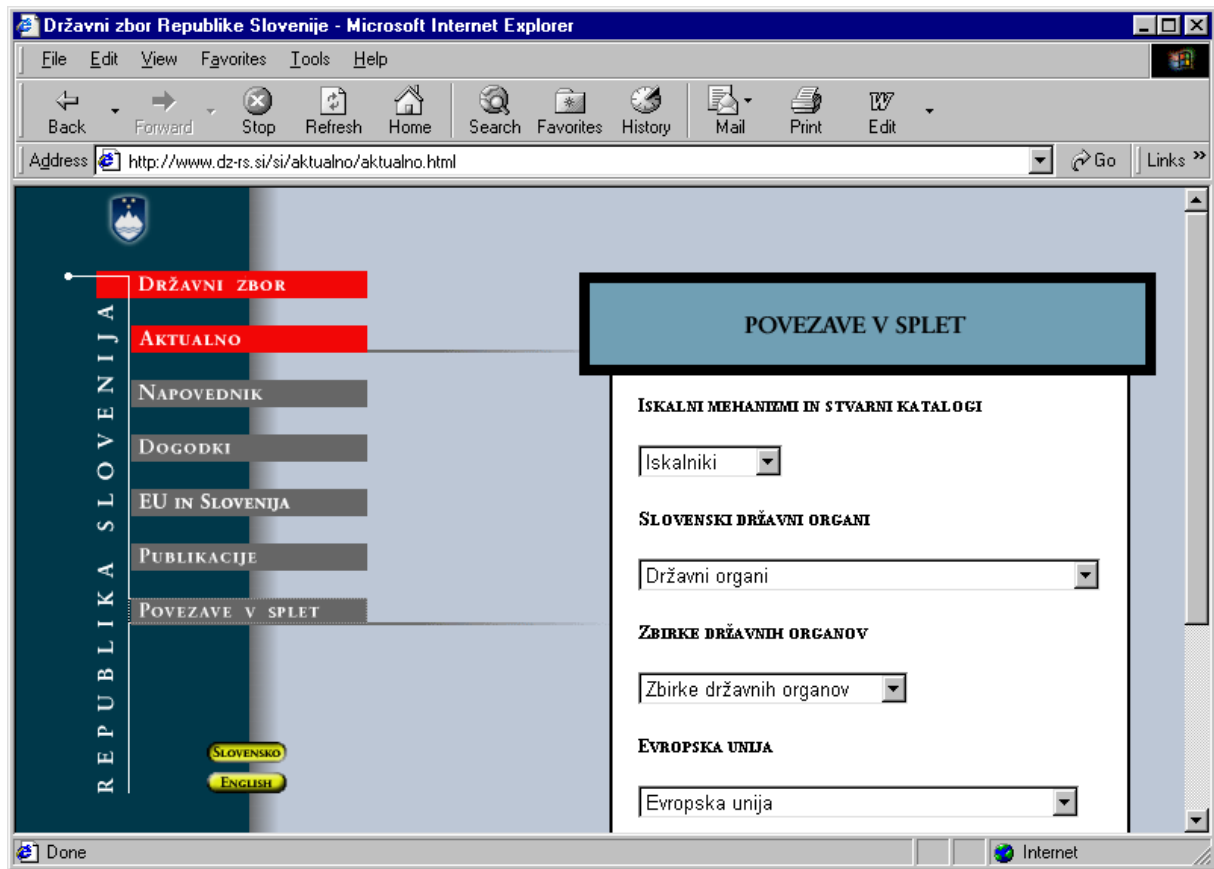
40. Kolofon državnega zbora (<http://www.dz-rs.si/si/kolofon.html>, 26.5.2003)

Priloga 1: Predstavitev rubrike »Napovednik«

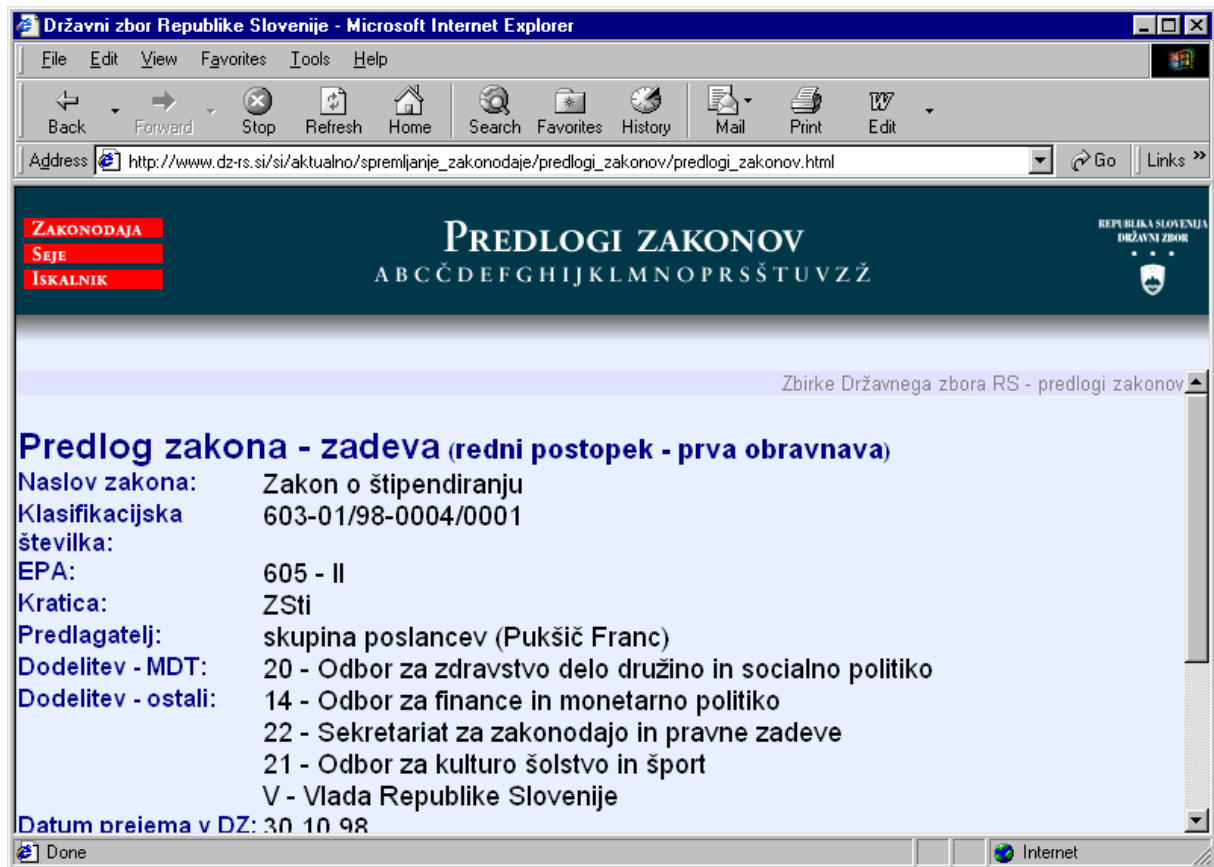
Vir: www.dz-rs.si/si/aktualno/napovednik/napovednik.html, 16.6.2003

PRILOGA 2: Predstavitev rubrike »Povezave«

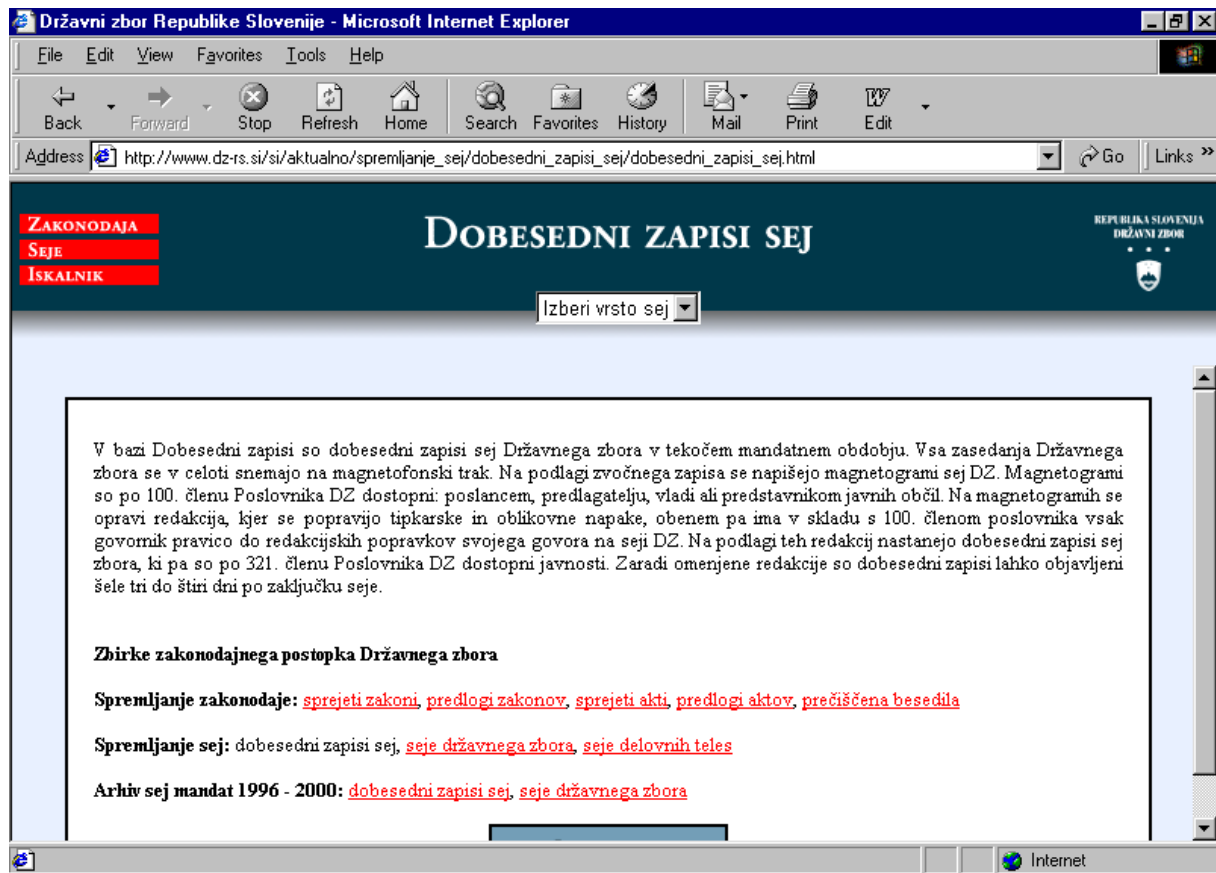
Vir: www.dz-rs.si/si/aktualno/aktualno.html, 16.6.2003

PRILOGA 3: Predstavitev rubrike »Predlogi zakonov«

Vir: http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/predlogi_zakonov/predlogi_zakonov.html,
16.6.2003

PRILOGA 4: Predstavitev dostopanja do rubrike »Dobesedni zapisi sej«

Vir: www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_sej/dobesedni_zapisi_sej/dobesedni_zapisi_sej.html,
16.6.2003